

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

HE MEA TA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

[MOTUHAKE.]

PONEKE, MANE, HUNE 13, 1910.

*Ota Kaunihera whakatakoto i nga Takiwa Whenua Maori
i raro i te Ture Whenua Maori, 1909.*

ROBERT STOUT,

Kai-whakahaere i te Kawanatanga.

OTA KAUNIHERA.

I te Whare o te Kawanatanga, Poneke, i tenei te tekau
ma toru o nga ra o Hune, 1910.

Tu ana i reira :

Ko His Excellency te Kai-whakahaere i te Kawanatanga
i roto i tona Kaunihera.

NOTEMEA kua whakaritea e tekiona ono tekau ma
tahi o te Ture Whenua Maori, 1909, ka ahei te
Kawana i ia wa i ia wa i runga i te Ota Kaunihera ki te
whakatikatika i nga rohe ki te whakarereke i te ingoa o
ia takiwa whenua Maori, ki te whakanuku i te maha ki te
whakaiti iho ranei i te maha o aua takiwa : A note-
mea kua whakaritea e tekiona waru tekau ma toru o te
Ture Whenua Maori, 1909, mehemea ka whakaturia ka
whakakorea atu ranei tetahi takiwa whenua Maori, ka

whakarereketia ranei nga rohe o tetahi takiwa whenua
Maori, ka ahei te Kawana, i runga i te Ota Kaunihera, ki
te hanga i tana ota e mahara ai ia e tika ana hei whakatau
atu ki te Poari o tetahi takiwa tetahi whenua Maori kei
roto i taua takiwa e takoto ana a kua tau i mua atu ki
tetahi Poari ke atu, hei whakawhiti atu ranei i tetahi
Poari ki tetahi atu Poari i nga rawa me nga taumahatanga
o te Poari tuatahi :

Na reira, His Excellency te Kai-whakahaere i te Ka-
wanatanga o te Tominiiona o Niu Tireni, i runga i te
whakahaerenga me te whakatutukitanga i nga mana kua
whakawhiwhia ki a ia, a i runga hoki i te tohutohu me te
whakaae a te Kaunihera Whiriwhiri o taua Tominiiona,
tenei ka ota ka panui, ara :--

1. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Tokerau
ko era e mau nei i te Kupu Apiti Tuatahi ki tenei.
2. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Waiariki
ko era e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei.
3. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Tairawhiti
ko era e mau nei i te Kupu Apiti Tuatoru ki tenei.
4. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ko
era e mau nei i te Kupu Apiti Tuawha ki tenei.

Kahiti—A.

5. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Ikaroa ko era e mau nei i te Kupu Apiti Tuarima ki tenei.

6. Ko te ingoa o te Takiwa Whenua Maori o Waikato tenei ka whakarereketia, a ko taua takiwa ka huaina tona ingoa i naiane ki te Takiwa Whenua Maori o Waikato-Maniapoto.

7. Ko nga rohe o te Takiwa Whenua Maori o Waikato-Maniapoto ko era e mau nei i roto i te Kupu Apiti Tuarima ki tenei.

8. Ko te Takiwa Whenua Maori o Maniapoto-Tuwharetoa kua whakakorea e tenei.

9. Ko nga whenua Maori katoa kei roto i nga rohe o tetahi takiwa whenua Maori kua whakaturia nei e tenei Ota Kaunihera, a i te ra i timata ai te whai mana o tenei Ota Kaunihera e tau ana ki te Poari Whenua Maori o tetahi atu takiwa, tenei kua whakataua ki te Poari Whenua Maori o te takiwa kei reira taua whenua e takoto ana i naiane, a ko nga tika, nga taitara, nga whai paanga, me nga whai taketanga ki taua whenua o te Poari i huaina tuahitia nei, hui atu ki nga rawa me nga taumahatanga e eke ana ki runga ki taua Poari tuatahi mo te taha ki taua whenua tenei kua whakawhitingia atu ki te Poari Whenua Maori kei reira taua whenua e takoto ana i naiane.

10. Ko nga rawa me nga taumahatanga katoa o te Poari Whenua Maori o Maniapoto-Tuwharetoa, haunga ia nga rawa me nga taumahatanga kua whakawhitingia ki tetahi atu Poari i runga i nga tikanga o tenei Ota Kaunihera e mau nei i runga ake nei, tenei kua whakawhitingia atu a kua tau ki te Poari Whenua Maori o Waikato-Maniapoto.

11. Ko tenei Ota Kaunihera hei te tahi o nga ra o Hurae, kotahi mano e iwa rau kotahi tekau, timata ai tona whai mana.

NGA KUPU APITI.

KUPU APITI TUATAHI.

Takiwa Whenua Maori o Tokerau.

KATOA tera takiwa whenua kei roto i te Tomioniona o Niu Tirenī. Nga rohe; ki te rawhiti ko te waitai timata i te North Cape tae noa ki te koko-whaka-te-rato-ma-raki o Tekiona Nama 40A, Parihi o Waitemata; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rato o taua tekiona, o Tekiona Nama 39A me Tekiona 38A o taua parihi ka tae ki Orakei Creek; takoto atu i taua awa me te takutai whaka-te-rawhiti o Orakei Hapua ka tae ki te koko whaka-te-rato-ma-raki o rota 238, Tekiona Nama 16, Suburbs o Akarana; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rato o taua rota ka tae ki tona koko whaka-te-rato-ma-tonga; takoto atu i reira he raina tika tonu ki te pito whaka-te-raki o te Piriti i St. Anns, kei Manukau Haapa; takoto atu i reira whaka-te-tonga ma te takutai whaka-te-raki o Manukau Haapa ka tae ki te wahapu o Manukau; takoto atu i reira whaka-te-rato ma te waitai ka tae ki Cape Maria van Diemen; takoto atu i reira whaka-te-raki ma te waitai ka tae ki North Cape, ki te timatanga; me uru ki roto te Motu o Piki Paria (Aotea), me nga motu e tata ana ki te takutai i waenganui o Whangarei Haapa me North Cape.

KUPU APITI TUARUA.

Takiwa Whenua Maori o Waiariki.

KATOA tera takiwa whenua kei roto i te Tomioniona o Niu Tirenī. Nga rohe; ki te rawhiti-ma-tonga me te tonga ko te rohe whaka-te-rawhiti-ma-tonga me te rohe whaka-te-tonga o te Takiwa Whenua o Akarana (kua whakatakotia nei ona rohe ki roto ki te *New Zealand Gazette* Nama 58, o te 16 o Hurae, 1903, wharangi 1600) atu i Potiki Rua tae noa ki te koko whaka-te-rato-ma-raki o Umupapamaro Poraka; takoto atu i reira he raina tika tonu ki Ngapouatu Tiriki Teihana; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rawhiti-ma-raki o Wharetoto Poraka ka tae ki Tirikahu Awa, ka heke i taua awa ka tapoko ki Rangitaiki Awa ka tae ki te koko whaka-te-raki rawa o Wharetoto Nama 9 Poraka; takoto atu i reira ma nga rohe whaka-te-rato-ma-raki o Wharetoto Nama 9 me Whare-

toto Nama 8 Poraka ka tae ki te koko whaka-te-rawhiti rawa o Tauhara-ki-te-Tonga A Poraka; takoto atu i reira ma nga rohe whaka-te-rawhiti-ma-raki o Tauhara-ki-te-Tonga A Poraka me Tauhara-ki-te-Tonga B Poraka ka tae ki Taupo Moana; takoto atu i reira he raina tika tonu ka whiti i Taupo Moana ka tae ki te puau o Oruapuraho Awa; takoto atu i reira ma Oruapuraho Awa, haere tonu ma te rohe whaka-te-raki o Hauhungaroa Poraka ka tae ki te rohe whaka-te-rato o Rangitoto-Tuhua Poraka; takoto atu i reira whaka-te-rato ma te rohe whaka-te-rawhiti o te Takiwa Whenua Maori o Waikato-Maniapoto (kua whakatakotia nei e te Kupu Apiti Tuarima ki tenei) ka tae ki te waitai ki Ngakuriawhare; takoto atu i reira whaka-te-raki ma te waitai ka tae ki Potiki Rua, ki te timatanga; me uru ki roto nga Motu o Motiti, Matakana, Motuhoa, Te Hapai, Mayor (Tuhua), White (Whakaari), Whale (Moutohora), me nga motu e tata ana.

KUPU APITI TUATORU.

Takiwa Whenua Maori o Tairawhiti.

KATOA tera takiwa whenua kei roto i te Tomioniona o Niu Tirenī. Nga rohe; ki te rawhiti-ma-raki ko te waitai, atu i Potiki Rua ki East Cape (Whanga-o-Keno); takoto atu i reira whaka-te-rawhiti-ma-tonga me te tonga ko te waitai ka tae ki te puau o Mohaka Awa; takoto atu i reira ma taua awa ka tae ki te puau o Te Hoe Awa; takoto atu i reira whaka-te-rato ma Te Hoe Awa ka tae ki te rohe whaka-te-rawhiti-ma-tonga o te Takiwa Whenua Maori o Waiariki, kua whakatakotia i runga ake nei, ka tae ki Potiki Rua, ki te timatanga.

KUPU APITI TUAWHA.

Takiwa Whenua Maori o Aotea.

KATOA tera takiwa whenua kei roto i te Tomioniona o Niu Tirenī. Nga rohe; ki te raki ko nga Takiwa Whenua Maori o Waikato-Maniapoto me Waiariki (kua whakatakotia nei e te Kupu Apiti Tuarima me te Kupu Apiti Tuarua ki tenei) timata i Parininihi tae noa ki te koko whaka-te-rato-ma-raki o Umupapamaro Poraka; takoto atu i reira whaka-te-rawhiti ma tetahi wahi o te rohe o te Takiwa Whenua o Akarana (kua whakatakotia nei i roto i te *New Zealand Gazette* Nama 58, o te 16 o Hurae, 1903, wharangi 1600) ka tae ki Mohaka Awa; ka haere i taua awa ka tae ki Mangatainoka Poraka; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rato-ma-raki o taua poraka ka tae ki Ngaruroro Awa; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rato o te Takiwa Whenua Maori o Haaki Pei (kua whakatakotia nei i roto i te *New Zealand Gazette*, Nama 30, o te 28 o Aperira, 1898, wharangi 689) ka tae ki te koko whaka-te-rawhiti-ma-tonga o Awarua 1A, Nama 3, South Poraka; takoto atu i reira whaka-te-rawhiti-ma-tonga ma te rohe whaka-te-tonga o taua Poraka ka tae ki Oroua Awa; takoto atu i taua awa ka tae ki te rohe whaka-te-tonga o te Takiwa Ruri o Oroua; takoto atu i reira ma te rohe o te Takiwa Ruri o Rangitoto; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-tonga o taua Takiwa Ruri o Rangitoto ka tae ki te rori ko ia nei te rohe whaka-te-rawhiti-ma-tonga o nga Tekiona Nama 1, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 15, 16, 22, 29, me 35, Takiwa Ruri o Te Kawau; takoto atu i reira ma taua rori ka tae ki tona hononga ki te rori ko ia nei te rohe whaka-te-raki o nga Tekiona Nama 39, 46, 47, 48, 49, me 50, Poraka II, o taua Takiwa Ruri o Te Kawau; takoto atu i reira ma taua rori ka tae ki Rangitikei Awa; ka heke i taua awa ka tae ki te waitai; takoto atu i reira whaka-te-rato-ma-tonga, te rato, me te rato-ma-raki ko te waitai ka tae ki Parininihi, ki te timatanga.

KUPU APITI TUARIMA.

Takiwa Whenua Maori o Ikaroa.

KATOA tera takiwa whenua kei roto i te Tomioniona o Niu Tirenī. Nga rohe; ki te rato-ma-raki me te raki ko nga Takiwa Whenua Maori o Aotea, o Waiariki, me Tairawhiti, kua whakatakotia i runga ake nei; a ki te rawhiti-ma-tonga, ki te tonga, me te rato ko te waitai; me uru te Motu o Kapiti.

KUPU APITI TUANO.

Takiwa Whenua Maori o Waikato-Maniapoto.

Katoa tera takiwa whenua kei roto i te Tominiona o Niu Tireni. Nga rohe; ki te tonga timata i Parininihi ka rere i runga i te rohe o te raupatu me nga rohe whaka-te-tonga o te Rohopotae Poraka ka tae ki Whanganui Awa; ka piki i taua awa ka tae ki te hononga o Pungapunga Awa ki Whanganui Awa; ka piki i Pungapunga Awa ka tae ki te rohe whaka-te-rawhiti o Rangitoto-Tuhua Poraka; takoto atu i te rohe whaka-te-rawhiti o Rangitoto-Tuhua Poraka ka tae ki Ongarue Awa; takoto atu i taua awa ka tae ki te koko whaka-te-rawhiti rawa o Maraeroa C Poraka; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rawhiti-ma-raki o taua poraka, ma te rohe whaka-te-tonga me te rohe whaka-te-rawhiti o Maraeroa B Poraka, me nga rohe whaka-te-rawhiti-ma-tonga o Rangitoto B me Wharepuhunga Nama 6, Nama 8, Nama 10, Nama 13, Nama 20, me Nama 17 Poraka, ka tae ki te koko whaka-te-rawhiti-ma-raki o taua Poraka Nama 17; takoto atu i reira he raina tika tonu ka tae ki te koko whaka-te-tonga rawa o Wharepuhunga Nama 19 Poraka; takoto atu i reira ma te rohe whaka-te-rawhiti-ma-raki o taua poraka ka tae ki Waikato Awa; ka rere i te taha katau o taua Waikato Awa ka tae ki tetahi wahi e tu hangai atu ana ki te koko whaka-te-tonga rawa o Tekiona Nama 129, Matamata Settlement; takoto atu i reira ka whiti i Waikato Awa

ka haere ma te rohe rawhiti-ma-tonga o taua Matamata Settlement ka tae ki Okoroire Awa; takoto atu ma taua awa, ka tae ki nga rohe whaka-te-raki o Whaiti-Kuranui Nama 6A Nama 6C, Whaiti-Kuranui Nama 6A Nama 3E, Whaiti-Kuranui Nama 6A Nama 2, me Whaiti-Kuranui Nama 6A Nama 1 Poraka, a me te rohe whaka-te-rato-ma-raki o Tekiona Nama 60, Poraka I, Takiwa Ruri o Tapapa Rawhiti (rahui purotu), ka tae ki te koko whaka-te-raki rawa o taua tekiona; takoto atu i reira ma nga rohe whaka-te-rawhiti o nga Kaute o Matamata me Piako (kua whakatakotoria nei i roto i te Kupu Apiti Tuatahi me te Kupu Apiti Tuarua o te Ture mo Matamata Kaute, 1909), ka tae ki te rohe o te raupatu i te koko whaka-te-rato-ma-raki o Piako Kaute; takoto atu i reira ma taua rohe o te raupatu ka tae ki te waitai, ki Ngakuriawhare; takoto atu i reira whaka-te-rawhiti-ma-raki me te raki ko te waitai ka tae ki te rohe o te Takiwa Whenua Maori o Tokerau kua whakatakotoria i runga ake nei; takoto atu i reira whaka-te-raki ma taua rohe ka tae ki te wahapu o Manukau; takoto atu i reira whaka-te-rato ma te waitai ka tae ki Parininihi, ki te timatanga; me uru ki roto te Motu o Waiheke me nga motu e tata ana ki te takutai i waenganui o Cape Colville (Moechau) me Wharekawa Haapa.

J. F. ANDREWS,

Karaka o te Kaunihera Whiriwhiri.

Rekureihana mo nga Kai-whakamaori i raro i te Ture Whenua Maori, 1909.

ROBERT STOUT.

Kai-whakahaere i te Kawanatanga.

OTA KĀUNIHERA.

I te Whare o te Kawana, i Poncke, i tenei te tekau ma toru o nga ra o Hune, 1910.

Tu ana i reira :

KO HIS EXCELLENCY TE KAI-WHAKAHAERE I TE KAWANATANGA I ROTO I TONA KAUNIHERA.

I runga i te whakahaerenga me te whakatutukitanga i nga kaha me nga mana kua whakawhiwhia nei ki a ia e tekiona wha rau tekau ma rima o te Ture Whenua Maori, 1909 (ka huaina i raro nei "ko taua Ture"), ko His Excellency te Kai-whakahaere i te Kawanatanga o te Tomionona o Niu Tireni, i runga i te tohutohu me te whakaae a te Kaunihera Whiriwhiri o taua Tomionona, tenei ka hanga i nga rekureihana e whai ake nei mo nga Kai-whakamaori i raro i taua Ture :—

NGA REKUREIHANA.

NGA TONO MO NGA RAIHANA.

1. Ko ia tonono mo tetahi raihana Kai-whakamaori i raro i taua Ture, me tuku e te kai-tono ki te Hekeretari-Raro mo nga Mea Maori, kei Poncke, a me tapiri atu hoki tetahi tiwhikete i hainatia e tetahi Tiati, Komihana, Kai-rehita ranei o te Kooti Whenua Maori, e tetahi Kai-whakawa Tuturu, Kai-whakawa Tei Pi, e tetahi Minita Whai-mana ranei ki te marena i raro i te Ture Marena, 1908. Ko ia tiwhikete pera me whakaatu ko te kai-tono he tangata pai tona ingoa, a ki te whakaaro o te tangata nana i haina taua tiwhikete, he tangata e tika ana kia whiwhi i tetahi raihana Kai-whakamaori.

2. Ko ia tonono kua kiia ake nei me haina e te kai-tono, a me whakaatu hoki i ona tau, me te karaahi o te raihana e tonoa ana.

3. Me tapiri atu ki ia tonono mo tetahi raihana Kai-whakamaori karaahi tuatahi te whii £2 2s. ; a me tapiri atu ki ia tonono mo tetahi raihana Kai-whakamaori karaahi tuarua te whii £1 1s.

NGA WHAKAMATAUTAUANGA O NGA KAI-TONO.

4. Mo te taha ki te whakamatautauranga i nga kai-tono raihana i raro i enei rekureihana tenei kua whakaturia tetahi Poari Whakamatautau, ko nga tangata o taua Poari ko te tangata e tu ana i taua wa hei Hekeretari-Raro mo te Tari Maori, hui atu ki etahi tangata tokotoru e whakaturia ana e te Minita mo taua mahi.

5. Kia tokotoru nga mema o te Poari e whai korama ai ina huihui te Poari, a ko te whakatau a te nuinga o nga mea i tac ki taua huinga, koia tera te whakatau a te Poari.

6. Me huihui te Poari ki te whiriwhiri i nga tonono, i te Mane whakamutunga o Pepuere, Hune, me Oketopa o ia tau, engari ka ahei ia huihuinga pera te whakamuku i tetahi wa ki tetahi wa. Ko nga tonono raihana katoa me tuku i raro i nga tikanga kua whakaritea e te rekureihana e mau i runga nei, engari kua e hoki iho i te toru tekau nga ra i mua atu i te ra e whiriwhiria ai aua tonono.

7. Ko ia kai-tonono i tetahi raihana karaahi tuatahi, i mua i te hoatutanga o taua tu raihana, me whakamatau mehemea ka paahi ranei ia, kia rite ki ta te Poari e marama ai, i tetahi whakamatautauranga ki nga mea e whai ake nei :—

(a.) Ki te *grammar* o te reo Pakeha ;

(b.) Ki te whakamaori i te kitenga tonutanga atu i etahi rarangi korero reo Pakeha ki te reo Maori, a i te reo Maori ki te reo Pakeha ;

(c.) Ki te whakamaori (whakapakeha ranei) i nga tiiti ; a

(d.) Ki te tuhituhi ki te reo Maori i tetahi korero i tetahi reta ranei, a ki te tuhituhi ki te reo Pakeha i taua korero i taua reta ranei.

8. Ko ia kai-tonono i tetahi raihana karaahi tuarua, i mua i te hoatutanga o taua tu raihana me whakamatautau mehemea ka paahi ranei ia, kia rite ki ta te Poari e marama ai, i tetahi whakamatautauranga ki nga patai mama mo te taha ki te *grammar* Pakeha, a ki te whakamaori i te kitenga tonutanga atu e ia i etahi rarangi ngawari, hei te reo Pakeha ki te reo Maori, a hei te reo Maori ki te reo Pakeha.

9. Ko nga whakamatautauranga e kiia nei i roto i nga rekureihana whakamutunga e rua i runga tonu ake nei me tuhituhi, engari ka ahei te whakahau kia whakahaerea tetahi whakamatautauranga-a-ngutu, hei ta te Poari i whakaaro ai, hei tapiri mo te whakamatautauranga-a-tuhituhi.

10. Ka ahei te Poari i runga i te whakaae a te Minita, ki te hanga i etahi ruuri hei whakahaere i nga whakamatautauranga o nga kai-tono raihana i raro i enei rekureihana.

11. Ko te mea i kitea i runga i ia whakamatautauranga me ripoata e te Poari ki te Minita, a me tapiri atu hoki e te Poari etahi kupu whakaatu atu mo ia tangata i tu kia whakamatautauria ia hei Kai-whakamaori, ara hei whakaatu e tika ana, kaore ranei, ki te whakaaro o te Poari, kia hoatu he raihana.

12. Mehemea i nga whakamatautauranga mo nga raihana karaahi tuatahi, ki te kore e kaha te tangata e tu ana kia whakamatautauria ia ki te whakangata i nga hiahia o te Poari mo nga tikanga o taua raihana, engari e marama ana te Poari i taua whakamatautauranga o taua tangata, kua taea e taua tangata te whakaatu e rahi ana tona matauranga hei whakangata i nga hiahia o te Poari mo nga tikanga e pa ana ki nga raihana karaahi tuarua, ka ahei te Poari, mehemea e whakaaro ana ia e tika ana, ki te tuku kupu tohutohu kia whakaputaina he raihana karaahi tuarua ki taua tangata i whakamatautauria ra.

13. A te taenga atu o te ripoata a te Poari Whakamatautau, me whai kupu atu te Minita ki te Kawana, i runga i te aronga o taua ripoata, kia whakaputaina nga raihana ki nga mea i puta o nga tangata i tu kia whakamatautauria, a hei reira ka ahei te Kawana ki te whakaputa i aua raihana.

14. Ko nga raihana katoa e whakaputaina ana i raro i enei rekureihana, me rite ki te ahua (*form*) e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei.

15. Kaore he raihana pera e hoatu, kia utua ra ano tetahi atu whii kia £3 3s. mo te raihana karaahi tuatahi, a kia £1 1s. mo te raihana karaahi tuarua.

ETAHI ATU MEA.

16. Ko ia Kai-whakamaori whai-raihana e haina ana i tetahi pukapuka, i runga i tona tuunga hei apiha pera, me tuhi e ia ki raro iho i tona hainatanga nga kupu nei "Kai-whakamaori Whai-raihana (Karaahi Tuatahi)," "Kai-whakamaori Whai-raihana (Karaahi Tuarua)" ranei, kei te mea e rite ana.

17. Ka ahei te Minita, mehemea e whakaaro ana ia e tika ana kia peratia, ki te whakakore i tetahi whii, i tetahi wahi ranei o tetahi whii, e tika ana hei utu mo te tono raihana mo te whakaputa raihana ranei i raro i enei rekureihana.

18. Ko nga whii katoa e riro mai ana i raro i enei rekureihana me utu e te Hekeretari-Raro mo nga Mea Maori ki roto ki te Kaute o nga Moni Topu a te Kawanatanga (Consolidated Fund).

19. Kua he Kai-whakamaori whai raihana e kai-mahi ana ma te Kawanatanga e mahi i tetahi mahi, mehemea kaore te Kawanatanga e whai-paanga ana ki taua mahi, haunga ia mehemea he mea ata whakamana ia e te Minita mo te Tari kei reira ia (taua Kai-whakamaori) e mahi ana, engari mehemea taua mahi he mea kaore e taea te whakaroa hei reira me ata whakamana ia (kia mahi i taua mahi) e tetahi Tiati o te Hupirimi Kooti, Kai-whakawa Tuturu, Tiati, Komihana ranei o te Kooti Whenua Maori.

20. Ko nga whii e tonoa ana e nga Kai-whakamaori whai raihana hei utu mo ratou, kua e nui atu i nga moni e whakaaturia nei i roto i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei mo nga mea e huaina ana i reira.

21. Kua te Kai-whakamaori e tonoa e tango ranei i nga whii a nga taha e rua maha atu ranei, engari i ta te taha kotahi anake mo tetahi mahi i hoatu hei mahi mana.

NGA KUPU APITI.

KUPU APITI TUATAHI.

Raihana Kai-whakamaori i raro i te Ture Whenua Maori, 1909.

I RUNGA i te whakahaerenga me te whakatutukitanga i nga kaha me nga mana kua whakawhiwhia nei ki a au e te Ture Whenua Maori, 1909, ko _____, te Kawana o te Tomioniona o Niu Tireni, i runga i tenei raihana kua whakaputaina nei i raro i toku ringa, engari ka mutu tona mana a tona wa e whakakorea ai, tenei ka whakamana i a _____, o _____, kia tu hei Kai-whakamaori, karaahi _____, i raro i nga tikanga o taua Ture me nga rekureihana kua hangaia i raro i taua Ture.

Ina hoki te ringa o His Excellency te Kawana, he mea tuhi i tenei te _____, o nga ra o _____,

KUPU APITI TUARUA.

A runga o nga whii e tika ana kia tonoa e nga Kai-whakamaori Whai-raihana.

I roto i te Hupirimi Kooti : Me haere i runga i Teparā E o te Kupu Apiti Tuarua o te Ture mo nga Mahi Whakahaere Whakawa, 1908.

I roto i te Kooti o te Kai-whakawa Tuturu : Me haere i runga i nga ruuri o raro i te Ture mo nga Kai-whakawa Tuturu, 1908.

I roto i te Kooti Whenua Maori me te Kooti Aperata Maori :—

	£	s.	d.
Mo te Kai-whakamaori e mahi ana, ahakoa mo te wa kaore i roa atu i te kotahi haora ..	0	10	6
Mo ia haora i apitiria mai i muri (ki te haora tuatahi), mo te wahanga haora ranei ..	0	5	0
Engari kaua e rahi atu mo te ra kotahi i te ..	2	2	0

(Ka utua nga Kai-whakamaori ki te kotahi pauna kotahi hereni (£1 1s.) i te ra, engari me tapiri atu nga moni i tino pau i to ratou haerenga ki te Kooti ki te whakamaori, i utua ai te tikiti o te reriwe, tima, kooti, aha ranei, a me apiti atu hoki nga moni pera i pau i to ratou hokinga atu i te Kooti ki o ratou kainga.)

Mo nga whakahaerenga kaore e whakaritea ana e nga teparā e mau i runga ake nei :—

Mo te whakamaoritanga-a-ngutu i tetahi tiiti i tetahi atu tu pukapuka ranei, mo ia peratanga, kaua e nui atu i te ..	1	1	0
Mo te whakamaoritanga-a-tuhituhi i tetahi tiiti i tetahi atu tu pukapuka ranei ahakoa ki te reo Maori ki te reo Pakeha ranei,—			
Mo nga folio tekau ma rua tuatahi, kia 72 nga kupu o te folio kotahi, mo ia folio ..	0	5	0
Mo ia folio e tapiritia atu ana i muri ..	0	1	0
Mo te tuhituhinga i tetahi kape o taua mea, mo ia folio ..	0	1	0
Mo te whakanohonohoanga i nga kupu me te tuhituhinga i te pukapuka ki te reo Maori, mo ia folio e 72 nga kupu, kaua e nui atu i te ..	0	5	0

Mo te tuhituhinga i nga kereeme mo nga penihana kaumatua, me nga pukapuka whakaatu i nga moni puta-a-tau me nga taonga e awhiwhi ana ki aua tu kereeme (engari ko nga Kai-whakamaori kei roto i nga mahi Kawanatanga me mahi utu-kore i enei tu mahi) ..
 0 | 10 | 6 |

J. F. ANDREWS,
Karaka o te Kaunihera Whiriwhiri.

Rekureinuna e pa ana ki nga Poari Whenua Maori i raro i te Ture Whenua Maori, 1909.

ROBERT STOUT,

Kai-whakahaere i te Kawanatanga.

OTA KAUNIHERA.

I te Whare o te Kawana, i Poneke, i tenei te tekau ma toru o nga ra o Hune, 1910.

Tu ana i reira :

KO HIS EXCELLENCY TE KAI-WHAKAHAERE I TE KAWANATANGA I ROTO I TONA KAUNIHERA.

NOTEMEA kua meinga e te Ture Whenua Maori, 1909, ka ahei te Kawana i ia wa i ia wa, i runga i te Ota Kaunihera, ki te hanga rekureihana mo nga tikanga e whakaaturia ana i roto i taua Ture :

Na reira, His Excellency te Kawana o te Tominiona o Niu Tireni, i runga i te whakahaerenga me te whakatutukitanga i nga mana me nga kaha kua whakawhiwhia nei ki a ia e taua Ture, a i runga hoki i te tohutohu me te whakaae a te Kaunihera Whiriwhiri o taua Tominiona, tenei ka hanga i nga rekureihana e whai ake nei.

NGA REKUREIHANA.

1. I roto i enei rekureihana, haunga ia mehemea e takoto ke ana etahi tikanga, ko nga kupu e whai ake nei koia enei o ratou tikanga :—

“ Te Ture ” tona tikanga ko te Ture Whenua Maori, 1909 :

“ Poari ” tona tikanga ko te Poari Whenua Maori o te takiwa e pa ana ki reira te take e huaina ana i roto i nga kupu :

“ Takiwa ” tona tikanga ko tetahi Takiwa Whenua Maori i whakaturia i raro i te Ture :

“ Pehitini ” tona tikanga ko te Pehitini o tetahi Poari Whenua Maori :

“ Hekeretari-Raro ” tona tikanga ko te Hekeretari-Raro mo nga Mea Maori.

Ko te tikanga o era atu kupu katoa e huaina ana i roto i enei rekureihana ko te tikanga ano o aua kupu e whakahuatia ana i roto i te Ture, haunga ia mehemea e takoto ke ana te hangaitanga.

2. Mo runga i nga whenua Maori kei Te Waipounamu e takoto ana, kei roto ranei i tetahi wahi kaore i uru ki roto ki tetahi Takiwa Whenua Maori, ko enei rekureihana, ara ona wahi e pa ana, me ki e whai mana ana ki runga ki te Kooti Whenua Maori kaore ki te Poari.

TE TARI ME NGA HAORA O TE TARI.

3. Me whai tari ia Poari, a haunga ia nga Ratapu me nga hararei mo te iwi, me puare taua tari ki te katoa i te 10 a.m. o nga haora ki te 1 p.m. o nga haora, a i te 2 p.m. o nga haora ki te 4 p.m. o nga haora, engari i nga Hatarei me kati i te 12.30 p.m. o nga haora.

NGA HUINGA O TE POARI.

4. Me hui te Poari ki te whakahaere i ana mahi i nga wa a ki nga kainga e whakaritea ana e te Pehitini. Ko aua huinga me ahei te whakanuku i ia wa i ia wa ki ia kainga ki ia kainga i runga i ta te Poari e whakataua-a-motini ai.

5. Ko nga huinga hei whakahaere i nga tono me panui ki roto ki te *Gazette* me te *Kahiti*.

NGA TONO.

6. Ko nga tono katoa ki te Poari me tuku-a-tuhituhi atu, a me haina e te kai-tono e tona roia ranei, a me whakatakoto ki te tari o te Poari hui atu ki nga whii kua whakaritea, kia tekau ma whitu nga tino ra i mua o te ra e meatia ana hei whakahaerenga ma te Poari i taua tono.

7. Kaua e hoki iho i te tekau nga ra e matua whakaaturia ai te whakaaro o te Poari ki te whakahaere i tetahi tono, me panui taua whakaaturanga ki roto ki te *Gazette* me te *Kahiti*, a kaore e tika i runga i ta te ture kia whakahaerea e te Poari taua tono kia pau ra ano aua ra kotahi tekau.

8. I roto i te wa e whakahaerea ana tetahi take (i te aroaro o te Poari) i runga i tetahi tono, ka ahei te Poari, ahakoa kaore he tono ke atu, a i runga ano hoki i nga tikanga whakaatu ki nga tangata whai paanga me era atu huarahi e whakaarohia ana e ia e tika ana, ki te whakahaere i tetahi atu take i puta hangai mai i puta noa ake ranei i roto i te take (tuatahi) e whakahaerea ra.

9. Ka ahei te Poari i runga i tana i whakaaro ai ki te whakahaere i tetahi wahi anake, i etahi wahi anake ranei, o nga take (kua tuhia) ki roto ki tetahi tono, a ka taea nga tono katoa te whakakore, a i runga i te whakaae a te Poari, ka taea hoki te whakawhanui, te whakatikatika, te unu ranei ki waho, ara te katoa tetahi wahi anake ranei o te tono.

NGA WHII.

10. (1.) Ko nga whii e whakaaturia nei e te Kupu Apiti Tuatahi ki tenei me utu ki te Poari mo nga mahi e huaina ana i reira : Engari, mehemea ki te marama ki te Poari ki te Perehitini ranei kaore tetahi tangata e kaha ki te utu, kua ranei e tonoa kia utu, i tetahi whii, ka ahei te Poari te Perehitini ranei ki te whakakore, ara ki te ki, kua taua whii tetahi wahi ranei o taua whii e utua, i raro ano i nga tikanga e whakaarohia ana e te Poari e te Perehitini ranei e tika ana.

(2.) Ko te moni whii kaore i whakakorua ka waiho tera hei nama e tika ana kia utua ki te Poari e tetahi o nga taha i uru ki nga whakahaerenga ki nga mahi ranei mona taua whii e utua ai, ara hei ta te Poari e whakatau ai.

(3.) Ka ahei te Poari ki te ki kaore ia e whakahaere i tetahi kechi, e mahi ranei i tetahi mahi, mo tetahi whenua e takotoria ana e tetahi whii kaore ano i utua mo tetahi mahi i mahia i mua atu mo taua whenua, kia utua ra ano aua moni whii.

(4.) Ko ia pukapuka e whakatutuki ana i te whakataunga a te Poari, i mua o tona hainatanga e te Perehitini, me matua tuhi ki te taha o taua pukapuka te rahi o nga moni whii e tika ana kia utua mo taua whakataunga, me te ata whakaatu ano i nga whii kua utua.

(5.) Me whakahau e te Perehitini kia tuhia tetahi kaute wehe o nga whii katoa e utua ana mo nga mea e tae ana ki te aroaro o te Poari, a hei te paunga o ia marama me tuku e ia nga kape o taua kaute, i matua hainatia e ia, ki te Kai-tiaki o nga moni a te Kawanatanga (*Receiver-General*) me te Hekeretari-Raro.

NGA KAUTE MONI.

11. Ko nga moni katoa e hoatu ana ki te Poari me tuhi te whakaaetanga o te rironga atu ki runga ki te ahua rihiti kua perehitia, a ko te kape i puritia e te Poari me haina e tetahi tangata ke atu i te apiha i hoatu ki a ia aua moni, a me tuhi e taua tangata ke tetahi tiwhikete hei whakaatu he kape tika tera.

12. Me honohono haere te nama i nga rihiti, a ko te nama o ia rihiti me tuhi ki roto ki te pukapuka moni (*cash-book*) me era atu pukapuka kaute moni a te Poari.

13. Ko nga pukapuka katoa me nga rihiti katoa me whakaatu ki te Hekeretari-Raro ki tetahi Kai-tiroiro ranei i whakaturia e te Minita hei titiro i aua mea.

14. Me tuhituhi e te Poari, a te wa e taea tuatahitia ai i muri atu i te 31 o nga ra o Maehe i ia tau, tetahi kaute e whakaatu tika ana i te takoto me te ahua o nga moni o ia whenua tiaki i te wa tekau ma rua marama (o mua atu) i mutu ra i taua 31 o nga ra o Maehe, a me tuku atu te kape o taua kaute ki tetahi o nga tangata whai paanga ki taua whenua e tiakina ra, ma te Poari e whakahau taua tangata.

15. Ko era atu tangata whai paanga e hiahia ana ki tetahi kape o taua kaute me whakawhiwhi ki taua kape ina utua e ia te whii kua whakatakotoria.

16. Me whakatakoto e te Perehitini, a te huinga tuatahi o te Poari i muri atu i te 1 o nga ra o Aperira me te 1 o nga ra o Oketopa i ia tau, ki te aroaro o te Poari tetahi ritaana mo nga whenua kua tau ki te Poari, e whakahaerea ana ranei e ia, hei whakaatu i nga ingoa o nga kai-tango rihiti katoa o aua whenua kaore ano i utu i nga moni reti e tika ana kia utua e ratou mo aua whenua mo nga marama e toru maha atu ranei o mua tonu atu i te 31 o nga ra o Maehe i te 30 ranei o nga ra o Hepetema (i ia tau), a hei whakaatu hoki i te rahi o aua moni reti kaore ano ra i utua, a hei reira me tuku atu te kape o taua ritaana ki te Hekeretari-Raro.

17. Ko nga moni katoa hei utu ma te Poari, ina puta te tiwhikete a te Perehitini e whakaatu ana e tika ana te kereeme, ka ahei te whakahau kia utua.

18. Ko te hainatanga o ia Maori ki ia rihiti mo te moni e utua ki a ia e te Poari me titiro e tetahi tangata ke atu i te apiha whakaputa i te moni, a kua he kereeme (a tetahi Maori) e utua kia oti ra ano te titiro pera o te hainatanga (o taua Maori).

WHAKAWHAIHUA I NGA MONI.

19. Ko nga moni katoa kei te ringa o te Poari e watea ana hei tuku i runga i te nama kia whai hua ai, ka ahei te hoatu e te Poari ki te Kai-tiaki o te Katoa hei whakatakoto ki roto ki nga moni topu a te Tari o te Kai-tiaki o te Katoa ki tetahi atu wahi ranei, ara hei te mea e whakaaetia ana i waenganui i te Poari raua ko te Kai-tiaki o te Katoa.

NGA TUKU PARAIWETI.

20. Ko te tono kia whakaputaina he Ota Kaunihera i raro i tekiona 203 o te Ture me tuku ma roto atu i te Poari, a me tapiri atu ki te taha tetahi pukapuka e whakaatu katoa ana i nga tino tikanga me nga tino take o te tono. Me whiriwhiri e te Poari te tono, ka tuku atu ai i taua mea me ana kupu tohutohu mo runga ki te Hekeretari-Raro o te Tari Maori, Poneke.

21. (1.) Ko te tono kia whakaputaina te whakaae a te Poari i raro i tekiona 209 o te Ture me rite ki Ahua Nama 1 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei.

(2.) Me tuhi ki roto ki nga pukapuka a te Poari a ki runga hoki ki te tono tetahi meneti o te whakatau-a-motini nana i whakaae i whakakore ranei taua tono. Ina tonoa e te kai-tono e tetahi tangata whai paanga ranei ki te whenua i roto i taua tono, me hoatu e te Perehitini tetahi kape whai mana o taua meneti.

WHAKATUTURUTANGA TUKU.

22. Ko te tono ki te Poari kia whakatuturutia tetahi tuku me rite ki Ahua Nama 2 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, a ka kiiia kua tino tonoa ina takoto te tono ki te tari o te Poari. I mua atu i nga ra e toru o mua tonu atu i te ra hei whakahaerenga i taua tono, me takoto te tiiti mona taua tono ki te tari o te Poari.

23. I mua o te whakahaerenga o te tono, me hoatu e te kai-tono nga kape o nga korero i kapea mai i nga pukapuka o te Tari Rehita Tiiti, o te tari ranei o te Kai-rehita Takiwa Whenua, o te Kooti Whenua Maori ranei, hei whakaatu i te ahua o te taitara, a me tuhi ki runga ki aua kape te tiwhikete whakatika a tetahi roia.

24. I mua o te whakahaerenga o tetahi tono, haunga ia mehemea he tiiti tono mokete tono tiaati ranei, me takoto i te kai-tono ki te aroaro o te Poari tetahi pukapuka ki-pono whakaatu aheitanga me rite ki Ahua Nama 3 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, me tetahi kape hoki o nga kupu i tuhia ki roto ki te rouru wariutanga o te whenua mona taua tuku, a me whai tiwhikete whakatika pera me tera kua whakaritea nei e tekiona 35 o te Ture Wariu Whenua, 1908.

25. Ka ahei te Poari ki te tono kia whakatakotoria he pukapuka hei whakaatu i nga hea paanga ki nga whenua whirihihoura Maori o ia Maori e tuku ana (i te whenua), i te rahi o ona paanga, me te moni, mehemea he pera, e puta ana ki a ia i aua tu whenua.

26. Ko te tiwhikete whakatuturutanga me rite ki Ahua Nama 4 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua.

27. Ki te kore e whakaaetia kia whakatuturutia (tetahi tuku), me tuhi he meneti ki roto ki nga pukapuka a te Poari hei whakaatu i te take i kore ai e whakaaetia.

28. Ko te tono kia puta te whakaae a te Kawana i roto i tona Kaunihera, i raro i tekiona 230 o te Ture, ki te whakatuturutanga a te Poari a te Kooti ranei i tetahi tiiti tuku (whenua) i runga i te mokete i te tiaati ranei, me mahi a me tika ma roto i te Poari i te Kooti ranei, a me rite ki Ahua Nama 5 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua. Me whiriwhiri e te Poari te tono, ka tuku atu ai i taua mea me ana kupu tohutohu mo runga ki te Hekeretari-Raro o te Tari Maori, Poneke.

RITENGA E TUKUNA AI NGA WHENUA KUA TAU KI TE POARI.

29. A te wa e meatia ai kia panuitia ki te katoa te whakaaro o te Poari ki te hoko ki te rihi ranei i etahi whenua, ka rite nga tikanga o te ture mehemea ka panuitia taua whakaaro ki roto ki te *Gazette* me te *Kahiti*, engari kua e hoki iho i te kotahi te putanga o taua panui i roto i te wiki kotahi, mo nga wiki hono tonu e toru, ki roto ki tetahi nupepa e tukuna haeretia ana i roto i te takiwa kei reira nei te whenua e takoto ana. Hei apiti mo tera, ka ahei te Poari ki te tuku i etahi atu panui ki te katoa i runga i tana huarahi i whakaaro ai he tika.

30. Me whakaatu e te panui i roto i te *Gazette* me te *Kahiti* te whenua e tukuna ana, te utu te moni reti ranei e whakaaria ana mo ia rota, nga tau e hoatu mo nga rihi, a me whakaatu poto hoki nga tikanga katoa o te hoko o te rihi ranei, te huarahi, te taima, me te kainga e tukutukuna ai nga whenua. Ko te panui ki roto ki te nupepa me whakaatu poto i nga whenua e whakaaria ana mo te hoko mo te rihi ranei, hui atu ki te taima me te kainga e peratia ai, me te kainga hoki e riro mai ai nga whakamaramatanga katoa mo (aua whenua) e whakaaria ra.

31. (1.) Mehemea ka hokona ka riihitia ranei te whenua i runga i te tena (*tender*) e tuwhera ana ki te katoa, me tuku-a-tuhituhi mai nga tena (*tenders*), me haina e te kai-tena (*tenderer*) e tana kai-whakahaere ranei i ata whakamana ai, a me mahi i runga i te aronga o Ahua Nama 6 o Nama 7 ranei e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, hei te mea e tika ana.

(2.) Ko ia tena (*tender*) me whawhao ki roto ki tetahi kopaki pukapuka, me ata whakapiri kia kati, ko te ingoa mo waho ko te Poari ko te Perchitini ranei. Me maaka penei a waho o te kopaki "Tena (*tender*) mo te rihi [hoko ranei] o [*Ka whakaatu i konei i te whenua*]," i runga ranei i tetahi atu huarahi e mohiotia ai he tena (*tender*) tera.

32. Mo ia hoko mo ia rihi ranei, ka ahei te Poari ki te tono ki te kai-hoko ki te kai-tango rihi ranei kia whakatakoto i tetahi moni punga, hei ta te Poari i whakaaro ai he tika, engari kaua e nui atu i te toru pauna toru hereni (hei tapiri i nga moni mo te pane tiute me nga whii mo te rehitatanga) hei utu i tetahi taha o nga raruraru o te mahinga, o te hainatanga, o te whakapiringa i te pane tiute, me te rehitatanga o te rihi o te kanataraka-hoko ranei. Ko taua moni punga me hoatu ki roto ki te kaute a te Poari, apiti atu ki nga moni kua homai mo te pane tiute me nga whii mo te rehitatanga, a ka taea aua moni te whakaputa a ona wa, i runga i te whakahau a te Poari, hei whakaea i nga raruraru kua kiia ake nei.

33. Ko ia kai-tango hoko ia kai-tango rihi ranei, i mua o tana hainatanga i te kanataraka-hoko i te rihi ranei, me mahi a me whakatakoto ki te Poari i tetahi pukapuka ki-pono whakaatu aheitanga, me rite ki Ahua Nama 8 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua. Ko taua pukapuka ki-pono me mahi a me whakatakoto i roto i nga ra e toru tekau o muri tonu iho o te ra o te hokonga o te mahinga ranei o te kirimene mo te rihi, hei te mea e tika ana.

34. Mehemea i riterite te utu te moni reti ranei i tuhia e etahi kai-tena (*tenderers*) tokorua, tokomaha atu ranei, a i nui ake i ta etahi atu o nga kai-tena, hei reira ma te Poari e whakatau, i runga i tana huarahi i whakaaro ai he tika, ko tehea o aua tena (*tenders*) te mea e whakaae.

35. Ko nga moni punga me nga whii katoa i utua e nga kai-tena (*tenderers*) kaore nei a ratou tena (*tenders*) i whakaaetia me whakahoki atu ki a ratou a muri tonu atu i te whakaaetanga o tetahi atu tena (*tender*), ki te kore ranei nga tena (*tenders*) katoa e whakaaetia.

36. A te wa e whakaaetia ai e te Poari tetahi tena (*tender*) hei reira tonu me tuku atu e ia he panui, me rite ki Ahua Nama 9 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, ki te kai-tena (*tenderer*) i whakaaetia, ara me tuku atu ki a ia i roto i te reta i rehitatia a i tukua atu ki te kainga i tuhia e ia ki roto ki tana tena (*tender*); engari ki te kore e tukua taua panui kaore tera e waiho hei take e he ai te whakaaetanga o taua tena (*tender*).

37. Ko ia kanataraka-hoko i mahia e te Poari i raro i Wahi XIV o te Ture me whai i te ahua e whakaaturia nei e te Kupu Apiti Tuatoru ki tenei, engari me te ahei ano ki te whakatikatika, ki te apiti atu, ki te whakarere ranei i etahi kupu, i runga i ta te Poari e whakaaro ai e tika ana e pai ana ranei mo te kanataraka e whakahaerea ana. Ko ia kanataraka pera kia toru ona kape e haina e te Poari i raro i tona hiiri, a me haina hoki e te kai-tango hoko i raro i tona ringa, engari mehemea he ropu kaporeihana te kai-tango hoko me haina e ia i raro i tona hiiri, a me taea te rehitia i raro i te Ture Whakawhiti Whenua, 1908, i runga ano i nga huarahi e rehitatia nei te pukapuka rihi.

38. Ko ia rihi e whakaaetia ana e te Poari i raro i Wahi XIV o te Ture me whai i te ahua e whakaaturia nei e te Kupu Apiti Tuawha ki tenei, engari me te ahei ano ki te whakatikatika, ki te apiti atu, ki te whakarere ranei i etahi kupu, i runga i ta te Poari e whakaaro ai e tika ana e pai ana ranei mo te rihi e whakahaerea ana. Ko ia rihi pera kia toru ona kape e haina e te Poari me te kai-tango rihi i runga i nga tikanga kua whakaritea e taea ai taua rihi te rehitia i raro i te Ture Whakawhiti Whenua, 1908.

TUHITUHINGA I Nga Whakapainga I Raro I Tekiona 264 O Te Ture.

39. Ko ia tono ki te Poari a ia kai-tango rihi i raro i tekiona 264 o te Ture kia tuhituhia te ahua o nga whakapainga me te ahua me te takoto o te whenua i mua atu o te mahinga o aua whakapainga me whai te tuhituhinga i Ahua Nama 10 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei.

40. Me tapiri ki ia tonu pera tetahi moni punga kia rima pauna hei whakaea i nga moni a te Poari i pau i tana whakamohiotanga i a ia ki te ahua o nga mea hei tuhituhi mana.

41. Ki te kore nga moni i pau pera e rite te rahi ki te moni punga i whakatakotoria ra e te kai-tango rihi, ka whai mana ia kia whakahokia atu ki a ia te wahi o te moni punga i toe; a mehemea i rahi ake nga moni (a te Poari) i pau i nga moni punga i whakatakotoria ra, ka tau te wahi i rahi ake hei nama hei utu ma te kai-tango rihi ki te Poari.

42. Ko te tuhituhinga o aua whakapainga me whai i Ahua Nama 11 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua ki tenei.

43. Ko ia tuhituhinga pera me mahi kia rua nga kape a me hiiri ki te hiiri o te Poari, ko tetahi o nga kape o taua tuhituhinga me tino tiaki tuturu i roto i nga pukapuka a te Poari, ko tetahi o nga kape me hoatu ki te kai-tango rihi.

44. Ko te whakataunga a te Poari i te ahua o nga mea hei tuhituhi mana ka tino tuturu a ko te mutunga tera, ara o te whai manatanga o te kai-tango rihi ki te tonu kia mahia taua tuhituhinga.

HUIHURINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA.

45. Ko te tonu kia karangatia he hui o nga tangata whai paanga i raro i tekiona 341 o te Ture me whai i Ahua Nama 12 e mau nei i roto i te Kupu Apiti Tuarua.

46. Me tuhituhi marire ia tonu pera, a me tuhi ki roto te ahua o te motini e meatia ana kia paahitia e nga tangata whai paanga ina huihuitia, a, mo runga i nga motini e whakahuatia ana te aronga i roto i wahanga-tekiona (f) o tekiona 346 o te Ture, me uru ki roto etahi kupu hei whakaatu i nga tino aronga katoa e whai tikanga ana me nga ritenga hoki o te tuku e meatia ana kia whakahaerea.

47. A te taenga tonutanga atu o taua tonu me whiriwhiri taua mea e te Poari i runga i tana i whakaaro ai he tika; a mehemea ki tana whakaaro he mea tika kia karangatia taua hui, a ko te tuku ko te motini ranei e meatia ana kia whakahaerea he mea e taea ana te whakatutuki i runga i ta te ture, me whakarite e te Poari he taima me tetahi kainga hei tuunga mo tetahi hui o nga tangata no ratou te whenua hei whiriwhiri i taua tuku i taua motini ranei. Me hoatu e te Poari ki te kai-tonu, mehemea ka hiahia ia, he taima e rongona ai ana korero tautoko i tana tonu.

48. Ko te hui o nga tangata no ratou te whenua me karanga e te Perehitini i runga i te panui me rite ki Ahua Nama 13 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua. Ko taua panui me perehi ki roto ki te *Gazette* me te *Kahiti*, kia kua e hoki iho i te tekau ma wha nga ra i mua atu i te ra i whakaritea hei tuunga mo te hui, a ka ahei te tuku i etahi atu panui mo taua hui ki te whakaaro te Perehitini te Poari ranei he mea tika kia peratia.

49. Ka ahei te tangata whai paanga ki te whenua ki te whakatu-a-tuhituhi i raro i tona ringa i tetahi tangata hei mangai pooti mona, (ko taua tuhituhi) me rite ki Ahua Nama 14 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, a me titiro tona hainatanga e tetahi tangata kua whakamanaia e te Ture hei kai-titiro i te wira o te Maori. Ko taua pukapuka whakatu mangai pooti e kore e whai mana ki te kore e whakaaetia e te mangai o te Poari i tae ki taua hui, a me hoatu ki te Poari ki tona mangai ranei i mua o te timatanga o nga mahi a taua hui.

50. Mehemea i te taima me te kainga i whakaritea mo taua hui, i roto ranei i te kotahi haora o muri tonu atu, kaore he korama i tae atu, na runga ranei i tetahi atu take kaore i tu taua hui i taua taima, heoi me nuku ki tetahi taima ki tetahi kainga e whakaritea e te mangai o te Poari, mehemea kei reira ia, a mehemea kaore ia i reira, me nuku i ia ra i ia ra i taua haora ano me taua kainga ra ano a tae noa ki te tekau ma wha o nga ra o muri atu, hei reira, ki te kore taua hui e tu, me kore atu.

51. Ka ahei te whakanuku o te hui i runga i te whakatau-a-motini ki tetahi taima me tetahi kainga ke hei ta te motini i whakarite ai.

52. Ka ahei nga tangata whai paanga, o ratou mangai pooti ranei, i tae ki taua hui ki te whakatu i tetahi tiamana, a ko ia hei tumuaki mo taua hui a mana e whakahaere nga mahi a taua hui. Ka ahei te whakatu ko te mangai o te Poari ko tetahi atu tangata ranei kei taua hui hei tiamana. Mehemea i tetahi nukuhanga kaore taua tiamana i reira, ka ahei te whakatu i tetahi atu tiamana. Me whakaae kia whai korero te mangai o te Poari a kia tohutohu atu ki te hui i te huarahi tika, e ai ki tana whakaaro, hei whai ma ratou mo runga i nga putake i rokohanga hei whakahaere ma ratou.

53. Ma te tiamana e karanga kia whakaaria nga ringa o te hunga tautoko me o te hunga turaki i te motini kua takoto ki te hui. Ki te kore he pooti turaki i te motini, ka kua kua paahitia e te hunga katoa te motini. Mehemea he turaki i te motini nga pooti a etahi o nga tangata whai paanga a o ratou

mangai ranei, ma te tiamana e titiro kia kitea ai mehemea kei te tautoko kei te turaki ranei i te motini te nuinga o nga pooti, i runga ano i te rahi i te iti o nga hea me nga paanga ki te whenua o nga hunga e pooti ra, a me panui e ia tana i kite ai, ara kua paahi ranei te motini kaore ranei.

54. Mehemea tera etahi tangata whai paanga etahi mangai pooti ranei i pooti kia hinga te motini, engari i panuitia kua paahi te motini, me whakahau e te tiamana kia tuhituhia nga ingoa o nga kai-turaki me o ratou hea, a, haunga ia mehemea ki te whakaaro o te mangai o te Poari kaore kau he tikanga e peratia ai i te mea kua tino marama te kitenga kei te hunga tautoko i te motini te huihuinga nui ake o nga hea o te whenua e ckengia ana (e te motini), me whakahau hoki e te tiamana kia tuhituhia nga ingoa me nga hea o te hunga tautoko i te motini.

55. Ko ia motini, ina paahitia, me tuhituhi rawa a me haina e te mangai o te Poari, a me haina hoki e te tiamana e tetahi tangata whai paanga e tetahi mangai pooti ranei i tae ki te hui.

56. Ko te pukapuka whakahe i taua motini me rite ki ahua Nama 15 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua.

57. Ka ahei te Poari ki te whakahau kia tukuna he panui, i runga i tana huarahi a ki tana tangata i whakaaro ai ia e tika ana, hei whakaatu i tona whakaaro ka whiriwhiria e ia taua motini, a, ki te taea, me tuku he panui ki te hunga nana i haina te pukapuka whakahe.

58. Me whakahaere e te Poari etahi tikanga e whakaarohia ana e ia e tika ana e marama ai ia kaore he Maori whai paanga e whenuakoretia ki te whakatuturutia ki te whakahaerea ranei taua motini kia tutuki, a mo runga i taua mahi ka ahei te Poari ki te tono ki nga hunga e paangia ana kia homai nga korero nga take ranei e whakaarohia ana e ia e whai tikanga ana kia takoto ki tona aroaro e ahei ai ia ki te whakatatu i tona whakaaro (mo taua take).

59. Ko te whakatuturutanga i tetahi motini me rite ki Ahua Nama 16 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua.

ETAHI ATU MEA.

60. Ka ahei te Poari, i runga i te tono a tetahi Maori whai paanga, a ina utua te whii kua whakaritea, ki te whakaputa tiwhikete me rite ki Ahua Nama 17 e mau nei i te Kupu Apiti Tuarua, hei whakaatu i te paanga tika o taua Maori whai paanga ki tetahi whenua kua tau ki te Poari.

61. Ko nga Ahua (*Forms*) kua whakatakotoria nei e enei rekureihana mo nga mahi e whakahaerea ana, ka ahei te whakarereke te tuhi ranei i runga i tetahi ahua e rite ana e hangai ai ki te aronga o te take e mahia ana.

62. Kaore tetahi mahi tetahi whakahaerenga ranei a tetahi Poari a te Kooti Whenua Maori ranei e mana kore ki te takahia ki te kore ranei e whakaritea (e ia) tetahi o enei rekureihana.

NGA KUPU APITI.

KUPU APITI TUATAHI.

RARANGI O NGA WHII.

(Rekureihana Nama 10.)

	£	s.	d.
Kupu tohutohu a te Poari mo tetahi tono i raro i tekiona 203	1	0	0
Tono mo tetahi whakaaetanga i raro i rarangi (b) o tekiona 209	1	0	0
Tono kia whakatuturutia te tuku,—			
Mo ia hoko ia mokete ranei kaore i nui atu te moni o te hoko te moni ranei e namaia ana i te £1,000	1	0	0
Mehemea e nui atu ana te moni i te £1,000	2	0	0
Mo ia riihi	1	0	0
Mo ia o era atu tu pukapuka	0	10	0
Tiwhikete whakatuturutanga			Kaore he utu
Kape whai mana o te tiwhikete whakatuturutanga, o te meneti ranei whakakahore i te whakatuturutanga	0	5	0
Kupu tohutohu a te Poari mo etahi atu mea	0	10	0
Tono kia karangatia he hui o nga tangata no ratou te whenua i raro i tekiona 341 (haunga te utu o te perehitanga me te tuwhanga o nga panui, me apiti atu era a muri atu) ..	2	0	0
Te whakaaetanga a te Poari ki tetahi hoko, riihi, riihi-raro ranei o tetahi whenua kua tau ki, e whakahaerea ana ranei e, te Poari	0	10	0
Tiwhikete paanga take tika	0	2	6
Whakatuturutanga i te motini i paahitia i te huinga o nga tangata no ratou te whenua ..			Kaore he utu
Kape o te kaute o tetahi whenua tiaki (kei te roa o te kaute te tikanga) ina whakaaro te Perehitini e pai ana kia hoatu	0	5	0
			tae ki te
	0	10	0
Whakapiringa i te hiiri a te Poari ki te pukapuka (mehemea kaore he whii i whakatakotoria ..	0	5	0
Tirohanga i te pukapuka	0	2	0
Nga whii mo nga whakawakanga me nga uiuinga a te Poari i tetahi mea			(Me whai i te rarangi a te Kooti Whenua Maori.)

KUPU APITI TUARUA.

Ahua Nama 1.

TONO KIA PUTA TE WHAKAAETANGA A TE POARI I RARO I TEKIONA 209.

(Rekureihana Nama 21.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o

Ko ahau, ko _____, tenei ka tono i raro i tekiona 209 o te Ture Whenua Maori, 1909, kia puta te whakaaetanga a te Poari ki te tuku e whai ake nei o tetahi whenua Maori i tokomaha atu i te tekau nga tangata no ratou te whenua :—

Te ahua o te tuku :

Te ingoa me nga eka o te whenua e meatia ana kia tukua :

I tuhia ki _____, i tenei te _____ o nga ra o _____, 19 _____.

[Hainatanga o te Kai-tono.]

Ahua Nama 2.

TONO WHAKATUTURUTANGA.

(Rekureihana Nama 22.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o
[Ki te Kooti Whenua Maori ranei.]

Ko ahau, ko _____, tenei ka tono kia whakatuturutia te tuku e mau nei nga whakamaramatanga
i raro nei:—

Te ingoa o te whenua :

Te ra i hainatia ai te pukapuka tuku :

Te ahua o te tuku :

Nga ingoa o nga Maori na ratou te tuku :

Te ingoa o te tangata e tukuna ana ki a ia te whenua :

Nga eka o te whenua :

Te utu te moni reti ranei :

Te wariu a te Kawanatanga : Te rahi o nga moni _____ . Te ra i mahia ai—

I tubia i tenei te _____ o nga ra o _____ , 19 _____ .

[Hainatanga o te Kai-tono.]

Ahua Nama 3.

KI-PONO HEI TAUTOKO I TE TONO MO TETAHI WHAKATUTURUTANGA.

(Rekureihana Nama 24.)

Te Ture Whenua Maori, 1909 : Tekiona 218.

I runga i tetahi tono i tonoa i te _____ o nga ra o _____ , 19 _____ , ki te Poari Whenua Maori o
te Takiwa Whenua Maori o [ki te Kooti Whenua Maori ranei] kia whakatuturutia
tetahi pukapuka tuku i [tetahi wahi o] te whenua e mohiotia ana ko _____ , i mahia i wae-
nganui i a [Me tuhi ki konei nga ingoa o nga tangata na ratou taua pukapuka tuku, etahi ranei
o ratou e rahi ana e mohiotia ai taua pukapuka], i hainatia i te [Me tuhi ki konei te ra nga ra
ranei i hainatia ai].

Ko ahau, ko _____, toku kainga ko _____, e ki marire ana e ki pono ana,—

1. Ko ahau tetahi o nga tangata na ratou te pukapuka tuku kua huaina i runga ake nei.

2. Ko taua pukapuka i ata hainatia e nga Maori e mau nei o ratou hainatanga i roto, i te ra i nga
ra ranei e whakaaturia nei i roto i taua pukapuka.

3. I te ra i hainatia ai taua pukapuka e ia o nga tangata na ratou taua pukapuka, kaore he tangata
e whakawhiwhia ana ki tetahi paanga i raro i taua pukapuka e araitia ana e nga tikanga o Wahi XII
o te Ture Whenua Maori, 1909, kia kore ai ia e whiwhi i taua paanga.

4. Kua nuku atu i te rua tekau ma tahi tau toku pakeke.

Na ka whakapuakina e au tenei ki-pono i runga i toku whakaaro he tika tonu taua mea, a i runga
hoki i te mana o te Ture mo nga Kai-whakawa, 1908.

[Hainatanga.]

I whakapuakina ki _____ i tenei te _____ o nga ra o _____ , 19 _____ , ki toku aroaro,—

_____, Kai-whakawa Tei Pi
[Roia ranei o te Hupirimi Kooti].

[TIROHIA.—Te Ture Whenua Maori, 1909, tekiona 193 (1) : “ E kore e ahei kia riro i tetahi tangata
tetahi whenua whirihihoura Maori kia tu ko ia hei tangata whai paanga nona, hei kai-tango rihi, hei kai-

tango raro-riihi ranei, o taua whenua, ahakoa i runga i te ture i te tika ranei, a ahakoa mona anake mo raua tahi ranei ko tetahi mo ratou tahi ranei ko etahi atu tangata, mehemea taua whenua i roto pera ki a ia, hui atu ki era atu whenua katoa (ahakoa whenua Maori, whenua Pakaha, whenua Karauna ranei) e puritia ana e ia hei tangata whai paanga nona, hei kai-tango riihi hei kai-tango raro-riihi ranei, ahakoa i runga i te ture i te tika ranei, a ahakoa ano hoki mona anake mo raua tahi ranei ko tetahi mo ratou tahi ranei ko etahi atu tangata, e neke atu ana tona huihuinga katoatanga i te toru mano eka e whikangia ana i runga i nga huarahi kua whakatakotoria i raro ake nei i roto i tenei Wahi o tenei Ture."

Tekiona 204 (1): "Ina whikangia, mo nga tikanga o tenei Wahi o tenei Ture, nga eka o tetahi whenua, ko ia eka karaahi tuatahi ka kiia e whitu eka me te hawhe, me ia eka whenua karaahi tuarua ka kiia e rua eka me te hawhe."

[Mehemea e mahia ana te ki-pono mo te taha ki tetahi ropu kaporeihana, me mahi taua mea i runga i te ahua (form) e mau i runga ake nei engari me whakatikatika kia rite ki nga aronga e tika ana.]

Ahua Nama 4.

TIWHIKETE WHAKATUTURUTANGA.

(Rekureihana Nama 26.)

Te Ture Whenua Maori, 1909: Tekiona 219.

I te nohoanga o te _____, ki _____, i tenei te _____ o nga ra o _____, 19____.

NOTEMEA kua marama taua Poari [Kooti ranei], i te mutunga iho o te ata uiui, ko te tuku e meatia ana kia whakatutukitia e te tiiti e mau i roto nei he mea whakahaere tika i runga i nga aronga katoa o te ture e mana ana i te wa i hainatia ai taua tuku, a i te mea hoki kua rite era atu mea katoa kua meinga e te ture me marama ki te Poari [Kooti ranei], ua reira tenei taua Poari [Kooti ranei] ka whakatuturu i te tuku (ara mo runga anake i te paanga o taua tuku ki nga hea o nga tangata kua tuhituhia nei o ratou ingoa ki roto ki te Kupu Apiti ki tenei) e meatia nei kia whakatutukitia e te tiiti e mau i roto nei.

He mea tuku i raro i te hiiri o taua Poari [Kooti ranei] ki _____, i tenei te _____ o _____, 19____.

_____, Perehitini.
_____, Mema.
[Tiati ranei].

KUPU APITI.

Ahua Nama 5 (me whakatakoto tahi raua ko Ahua Nama 2).

TONO MO TE WHAKAAETANGA A TE KAWANA I ROTO I TONA KAUNIHERA I RARO I TEKIONA 230.

(Rekureihana Nama 28.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o _____.

[Ki te Kooti Whenua Maori ranei.]

Ko ahau, ko _____, tenei ka tono i raro i tekiona 230 o te Ture Whenua Maori, 1909, kia whakaetia e te Kawana i roto i tona Kaunihera te whakatuturutanga a te Poari [Kooti ranei] i te pukapuka tuku-a-mokete, e ata whakaaturia nei tona ahua i raro nei:—

Te kai-tuku mokete: _____

Te kai-tango mokete: _____

Te ingoa o te whenua: _____

Nga eka o te whenua: _____

Te rahi o nga moni mokete: _____

Wariutanga Kawanatanga: Te rahi o nga moni— _____ .Te ra i tuhia ai te mokete—

I tuhia ki _____, i tenei te _____ o nga ra o _____, 19____.

[Te hainatanga o te Kai-tono.]

Ahua Nama 6.

TENA (TENDER) MO TETAHI HOKO.

(Rekureihana Nama 31.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Perehitini o te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o
Ko ahau, ko _____, tenei ka tena (*tender*) mo te hoko [*Tuhia ki konei te whenua*], kua whakaaturia nei
e te panui i perehitia i te _____ o nga ra o _____, 19____, ki roto ki te *New Zealand Gazette*, i raro
i te aronga o taua panui me nga whakaritenga me nga tikanga o taua Ture, me nga rekureihana kua
mahia i raro i taua Ture, mo te utu e _____.

Tenei ka tukua atu e au te moni e _____ hei utu i tetahi taha o nga moni i pau i nga mahi e pa
ana ki te hoko nei, a me te moni e _____, ara hei moni punga tena e rite ana ki te rima pauna mo
ia rau pauna o te utu e whakaaria ana i roto i tenei tena (*tender*).

Mehemea ka whakataua ko ahau te kai-tango hoko, ka whakaae ahau ki te haina i nga kape e
toru o te kanataraka mo te hoko, i runga ano i te aronga o taua panui me nga whakaritenga me nga
tikanga o te Ture raua ko nga rekureihana kua huaina i runga ake nei, i roto i nga ra e toru tekau o
muri tonu atu i te ra i whakaaetia ai e te Poari tenei tena (*tender*).

I tuhia i tenei te _____ o nga ra o _____, 19____.

Hainatanga : _____
Mahi : _____
Kainga : _____
Poutapeta : _____

[Ko ia tena (*tender*) me whawhao ki roto ki tetahi kopaki pukapuka me ata whakapiri kia kati, ko te ingoa mo waho
ko te Poari ko te Perehitini ranei, a me maaka penei a waho o te kopaki, ara : "Tena (*tender*) mo te hoko [*Tuhia ki
konei te whenua*]," me tuhia ranei i runga i tetahi atu ahua e mohiotia ai he tena (*tender*) tera mo te hoko o taua whenua.]

Ahua Nama 7.

TENA (TENDER) MO TETAHI RIHI.

(Rekureihana Nama 31.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Perehitini o te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o
Ko ahau, ko _____, tenei ka tena (*tender*) mo te rihi o _____, kua whakaaturia nei e te panui i
perehitia i te _____ o nga ra o _____, 19____, ki roto ki te *New Zealand Gazette*, i raro i nga aronga
o taua panui me nga whakaritenga me nga tikanga o te Ture kua huaina i runga nei, me nga rekureihana
kua mahia i raro i taua Ture, mo te moni reti-a-tau e _____.

Tenei ka tukua atu e au te moni e _____, ara te moni reti mo nga marama e ono i runga i te
aronga o taku tena (*tender*), me te moni hoki e _____, hei whakaea i te tuhinga i te rihi me nga moni
i pau i nga mahi e pa ana ki te rihi.

Mehemea ka whakataua ko ahau te kai-tango rihi, ka whakaae ahau ki te haina i nga kape e toru
o te rihi, i runga ano i te aronga o taua panui me nga whakaritenga me nga tikanga o te Ture raua
ko nga rekureihana kua huaina i runga ake nei, i roto i nga ra e toru tekau o muri tonu atu i te ra i
whakaaetia ai e te Poari tenei tena [*tender*].

I tuhia i tenei te _____ o nga ra o _____, 19____.

Hainatanga : _____
Mahi : _____
Kainga : _____
Poutapeta : _____

[Ko ia tena (*tender*) me whawhao ki roto ki tetahi kopaki pukapuka me ata whakapiri kia kati, ko te ingoa mo waho
ko te Poari ko te Perehitini ranei, a me maaka penei a waho o te kopaki, ara : "Tena (*tender*) mo te hoko o [*Tuhia ki
konei te whenua*]," me tuhia ranei i runga i tetahi atu ahua e mohiotia ai he tena (*tender*) tera mo te rihi o taua whenua.]

Ahua Nama 8.

KI-PONO WHAKAATU AHEITANGA HEI MAHI MA TE KAI-TANGO HOKO MA TE KAI-TANGO RIHI RANĒI I TETAHI WHENUA A TE POARI WHENUA MAORI.

(Rekureihana Nama 33.)

Te Ture Whenua Maori, 1909: Tekiona 243.

I runga i tetahi kirimene mo te hoko [mo te rihi ranei] o [tetahi wahi o] te whenua e mohiotia ana ko _____ i mahia i waenganui i te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o me [Tuhia ki konei te ingoa o te kai-tango hoko o te kai-tango rihi ranei], i te o nga ra o _____, 19 _____.

Ko ahau, ko _____, toku kainga ko _____, e ki marire ana e ki pono ana,—

1. Ko ahau te kai-tango hoko [kai-tango rihi ranei] i raro i te kirimene kua huaina i runga nei, i mahia nei i te _____ o nga ra o _____, 19 _____.

2. I taua ra e ahei tika ana ahau i te aroaro o te ture, i raro i Wahi XII o te Ture Whenua Maori, 1909, kia tu hei kai-tango hoko [kai-tango rihi ranei] i taua whenua.

3. I taua ra kaore ahau e pupuri ana i etahi atu whenua i runga i te tikanga ko au te tangata whai paanga, kai-tango hoko, kai-tango rihi, kai-tango raro-rihi ranei, ahakoa ko taku kotahi, ko maua ko tetahi, ko matou ranei ko etahi atu, i runga i te tikanga huihui ranei, haunga ia te whenua (nga whenua ranei) e huaina nei i roto i te Kupu Apiti ki tenei.

4. E tangohia ana e ahau te whenua kua uru nei ki roto ki taua kirimene mo te hoko [mo te rihi ranei] hei mahinga hei painga hoki mo taku kotahi anake, e hara i te mea kia riro hangai kia riro kotaha ranei hei mahinga hei painga ranei mo tetahi tangata ke atu.

5. Kua nuku atu i te rua tekau ma tahi tau toku pakeke.

Na ka whakapuakina e au tenei ki-pono i runga i toku whakaaro he tika tonu taua mea, a runga hoki i te mana o te Ture mo nga Kai-whakawa, 1908.

I whakapuakina ki _____, i tenei te _____ o nga ra o _____, 19 _____, ki toku aroaro _____, [Hainatanga.]
 _____, Kai-whakawa
 [Roia ranei o te Hupirimi Kooti].

KUPU APITI.

[TIROHIA.—Te Ture Whenua Maori, 1909, Tekiona 193 (1): “E kore e ahei kia riro i tetahi tangata tetahi whenua whiriuhoua Maori kia tu ko ia hei tangata whai paanga nona, hei kai-tango rihi, hei kai-tango raro-rihi ranei o taua whenua, ahakoa i runga i te ture i te tika ranei, a ahakoa mona ake mo raua tahi ranei ko tetahi mo ratou tahi ranei ko etahi atu tangata, mehemea taua whenua i riro pera ki a ia, hui atu ki era atu whenua katoa (ahakoa whenua Maori, whenua Pakeha, whenua Karauna ranei) e puritia ana e ia hei tangata whai paanga nona, hei kai kai-tango rihi, hei kai-tango raro-rihi ranei, ahakoa i runga i te ture i te tika ranei, a ahakoa ano hoki mona anake mo raua tahi ko tetahi mo ratou tahi ranei ko etahi atu tangata, e neke atu ana tona huihuinga katoatanga i te toru mano eka e whikangia ana i runga i nga huarahi kua whakatakotoria i raro ake nei i roto i tenei Wahi o tenei Ture.”

Tekiona 204 (1): “Ina whikangia, mo nga tikanga o tenei Wahi o tenei Ture, nga eka o tetahi whenua, ko ia eka whenua karaahi tuatahi ka kiia e whitu eka me te hawhe, me ia eka whenua karaahi tuarua ka kiia e rua eka me te hawhe.”]

[Mehemea e mahia ana te ki-pono mo te taha ki tetahi ropu kaporeihana, me mahi taua mea i runga i te ahua (form) e mau i runga ake nei engari me whakatikatika kia rite ki nga aronga e tika ana.]

Ahua Nama 9.

PUKAPUKA WHAKAATU KUA WHAKAAETIA TE TENA (TENDER) MO TE HOKO (MO TE RIHI RANĒI).

(Rekureihana Nama 36.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki a _____,

He whakaatu tenei ki a koe ko to tena [tender] mo te hoko [mo te rihi ranei] o _____, i whakaaturia nei i roto i tetahi panui i perehitia ki roto ki te *New Zealand Gazette* o te _____ o nga ra o _____, 19 _____, kua whakaaetia i tenei ra, a kua whakataua ko koe te kai-tango hoko [kai-tango rihi ranei] o _____.

taua whenua ; a he tono atu tenei kia hainatia e koe i roto i nga ra e toru tekau o muri tonu atu i tenei ra nga kape e toru o te kanataraka mo te hoko [riihi ranei].

I tuhia i tenei te o nga ra o , 19 .
 (L.S.) , Perehitini.
 , Mema.

[Me whakatikatika tenei ahua (form), ina tika kia peratia, kia rite ki te aronga o ia kechi.]

Ahua Nama 10.

TONO KIA TUHITUHIA TE AHUA ME TE WARIU O NGA WHAKAPAINGA ME TE AHUA ME TE TAKOTO O TE WHENUA.

(Rekureihana Nama 39.)

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa o .
 Ko ahau, ko [me tuhi nga ingoa katoa], toku kainga ko , tenei ka tono atu kia tuhituhia te ahua me te wariu o nga whakapainga kua mahia ki runga ki Tekiona , Poraka , me te ahua me te takoto o taua whenua i mua atu o te mahinga o aua whakapainga, ara kia tuhituhia i runga i nga ritenga o tekiona 264 o te Ture Whenua Maori, 1909.

Tenei ka tukua atu e au te moni punga e rima pauna hei utu i te katoa i tetahi taha ranei, hei te mea e rite ana, o nga moni i pau i te mahinga kia kitea ai nga ahuatanga me nga mea hei tuhituhi.

Mehemea ka rahi ake i te moni punga nei nga moni i pau i te mahinga, tenei ahau ka whakaae ki te utu atu ki te Poari i aua moni i rahi ake ra.

I tuhia i tenei te o nga ra o , 19 .
 [Hainatanga o te Kai-tango riihi.]

Kua whaona iho te moni punga e £5.

Ahua Nama 11.

TUHITUHINGA O TE AHUA ME TE WARIU O NGA WHAKAPAINGA ME TE AHUA ME TE TAKOTO O TE WHENUA I RARO I TEKIONA 264 O TE TURE WHENUA MAORI, 1909.

(Rekureihana Nama 42.)

TENEI ahau ka whakaatu ko te mea e whai ake nei he tuhituhinga tika i te ahua me te wariu, i tenei ra, o nga whakapainga kua mahia ki runga ki te whenua e mau nei i roto i te riihi nei, a i te ahua hoki me te takoto o taua whenua i mua o te mahinga o nga whakapainga :—

Te Ahua o nga Whakapainga kua mahia ki runga ki te Whenua.	Te Wariu i naianei o aua Whakapainga.	Te Ahua me te Takoto o te Whenua i mua o te Mahinga o aua Whakapainga.
	£ s. d.	

I tuhia ki , i tenei te o nga ra o , 19 .

(L.S.) Perehitini o te Poari Whenua Maori o te Takiwa o .

Ahua Nama 12.

TONO KIA KARANGATIA HE HUINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA I RARO I WAHI XVIII O TE TURE WHENUA MAORI, 1909.

(Rekureihana Nama 45.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o .
 Ko ahau [Ko matou] tenei ka tono ki te Poari kia karangatia he huinga o nga tangata no ratou a hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei :—

I tuhia ki , i tenei te o nga ra o , 19 .

Kai-tono.

Ahua Nama 13.

WHAKAATURANGA KA TU HE HUINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA I RARO I WAHI XVIII O TE TURE WHENUA MAORI, 1909.

(Rekureihana Nama 48.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a , i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki , a te , te o nga ra o , 19 , a te o nga haora i te , hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei :—

I tuhia ki , i tenei te o nga ra o , 19 .

Perehitini.

Ahua Nama 14.

PUKAPUKA WHAKATU MANGAI POOTI KI NGA HUIHUINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA.

(Rekureihana Nama 49.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

KO ahau, ko , he tangata whai paanga he kai-tiaki ranei mo tetahi tangata whai paanga ki te whenua e karangatia ana ko , tenei ka whakatu i a hei mangai pooti moku a ko ia e haere e pooti mo te taha ki a au a te huinga o nga tangata no ratou taua whenua, ka tu ki a te o nga ra o e haere ake nei, apiti atu ki nga nukuhanga o taua huinga.

Ina hoki toku ringa, he mea tuhi i tenei te o nga ra o , 19 .

Kai-titiro i te hainatanga o taua

, Roia o te Hupirimi Koori.

[Ranei] Kai-whakawa Tei Pi.

Kai-whakawa Tuturu.

Takuta kua Rehitatia.

Minita Whai Mana ki te Marena i raro i te Ture Marena, 1908.

Mema o te Poari Whenua Maori.

Kai-whakamaori Whai-raihana Karaahi Tuatahi.

Pohimahita.

Kai-whakaako Kura Maori i raro i te Ture mo nga Kura, 1908.

Ahua Nama 15.

PUKAPUKA WHAKAHE I TE MOTINI I PAAHITIA I TE HUINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA.

(Rekureihana Nama 56.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

Ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Ko matou, ko nga tangata e mau nei o matou hainatanga ki tenei pukapuka, he tangata whai paanga, he kai-tiaki ranei, he mangai pooti ranei mo etahi tangata whai paanga mo etahi kai-tiaki ranei o etahi tangata whai paanga, ki te whenua e karangatia ana ko , tenei ka whakahe ki te motini i paahitia i te huinga o nga tangata no ratou taua whenua i tu nei ki i te o nga ra o kua pahemo ake nei,—Ara.

I tuhia i tenei te o nga ra o , 19 .

Kai-titiro i te hainatanga o nga ingoa katoa—

, Te mangai mo te Poari kua huaina i runga ake nei.

Ahua Nama 16.

WHAKATUTURUTANGA I TE MOTINI I PAAHITIA I TE HUINGA O NGA TANGATA NO RATOU TE WHENUA.

(Rekureihana Nama 59.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

I te huinga o te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o _____, i tu ki _____ i te o nga ra o _____, 19 _____.

NOTEMEA i te huinga o nga tangata no ratou a _____ Poraka, i huihui, i raro i nga tikanga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki _____, i te _____ o nga ra o _____, 19 _____, paahitia ana e nga tangata no ratou te whenua te motini nei, ara _____.

A notemea kua whiriwhiria e te Poari taua motini, i runga ano i te whai whakaaro ki nga painga mo te iwi katoa me nga tangata no ratou te whenua, a notemea kua marama taua Poari ko taua motini e rite ana ki ta te ture a e tika ana kia whakatuturutia :

Na reira, tenei taua Poari ka whakatuturu i te motini kua tuhia nei ki runga nei.

He mea tuku i raro i te hiiri o te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o _____, i te aroaro o—

; Perehitini.
_____, Mema.

Ahua Nama 17.

TIWHIKETE WHAI PAANGA TAKE TIKA.

(Rekureihana Nama 60.)

Te Ture Whenua Maori, 1909.

HEI whakaatu tenei ko _____, o _____, e tika ana kia whiwhi i tetahi tiwhikete whai paanga take tika e rite ana ki nga hea e _____ i roto i nga hea e _____ ina huihuia i roto i te poraka i te wahi whenua ranei e mohiotia ana ko _____, tona nui e _____, a ko taua whenua kua tau ki te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o _____ i raro i te Ture Whenua Maori, 1909.

He mea tuku i raro i te hiiri o taua Poari, i _____, i tenei te _____ o nga ra o _____, 19 _____.

(L.S.)

; Perehitini.
_____, Mema.

KUPU APITI TUATORU.

KANATARAKA MO TE HOKO I RARO I TE TURE WHENUA MAORI, 1909 : WAHI XIV.

(Rekureihana Nama 37.)

Tekiona 255. PUKAPUKA KIRIMENE i mahia i te {*Me tuhi ki konei ko te ra i hainatia ai e te Poari*} o nga ra o _____ kotahi mano e iwa rau _____, i waenganui i te Poari Whenua Maori o te Takiwa o _____, kua whakakaporeihanatia i raro i nga tikanga o Wahi III o te Ture Whenua Maori, 1909 [ka huaina i raro nei ko "te Poari"] o tetahi taha, a ko _____, o _____ (hui atu ki ona kai-whakatutuki, kai-whakahaere, tukunga iho ranei e tika ana i te ture, ka huaina i raro nei ko "te kai-tango hoko"), o tetahi taha.

Notemea ko te whenua Maori e whakaaturia nei i roto i te Kupu Apiti ki tenei kua tau ki te Poari i runga i te tikanga *fee-simple* i raro i nga tikanga o Wahi XIV o te Ture Whenua Maori, 1909 :

Na e whakaatu ana tenei kirimene, ara i runga i te whakahaerenga i nga mana kua whakataua ki te Poari e Wahi XIV o taua Ture tenei te Poari ka whakaac ki te hoko atu a ka whakaac te kai-tango hoko ki te hoko mana i katoa tera wahi whenua e whakaaturia nei e te Kupu Apiti ki tenei hei whenua paanga-a-ture mana i runga i te tikanga *fee simple in possession*, a me watea i nga taumahatanga katoa, haunga era e whakaaturia nei i roto i taua Kupu Apiti ki tenei, ko te utu e _____, a ko tetahi taha o taua moni ara e _____ kua oti te utu atu ki te Poari e te kai-tango hoko (e whakaaetia nei te rironga o aua moni), engari me taka ki raro i nga ritenga, i nga kawenata, me nga tikanga e whai ake nei, ara :—

1. Ko te toenga o taua moni-hoko (ara te moni e _____) me utu e te kai-tango hoko ki te Poari Tekiona 247. i runga i te tikanga me wehewehe nga utunga i runga i te huarahi e whai ake nei, ara—

2. Me mene katoa te utu o taua moni-hoko i mua mai i te tahi o nga ra o _____ [Kia tekau nga Tekiona 247. tau timata atu i te ra i utua ai te utunga initaretu tuatahi), kotahi mano e iwa rau

3. Me utu te kai-tango hoko i te moni initaretu e rima pauna i ia tau mo ia rau o nga moni-hoko Tekiona 249. katoa kaore ano i utua i taua wa, a ko aua initaretu katoa me utu i ia hawhe tau i te tahi o nga ra o Hanuere me Hurae i ia tau, a me utu e te kai-tango hoko i te tahi o nga ra o _____ o muri tonu atu i te ra i hainatia ai tenei Kirimene (e te Poari), he initaretu i runga i te ahuatanga kua kiia ake nei mo te wa i pau i waenganui i te ra i hainatia ai (e te Poari) tenei kirimene me taua tahi o nga ra o _____.

4. Ka whai mana te kai-tango hoko kia riro i a ia pupuri ai taua whenua i te ra i hainatia ai tenei Tekiona 248. kirimene, a ka whai mana ki te pupuri kia mau ki a ia taua whenua i te wa e mau ai te mana o tenei kirimene.

5. Ahakoa nga kupu e mau i runga ake nei, ka ahei te kai-tango hoko i tana wa i pai ai a muri Tekiona 254. atu i te paunga o nga tau e rima timata atu i te ra o tenei kirimene, ki te utu atu ki te Poari i te katoa o te moni-hoko e toe ana hei utu mana, ahakoa kaore ano i taka ona ra hei utunga, a me utu hoki te initaretu i runga i te ahuatanga kua kiia ake nei tae atu ki te ra i utua ai (aua moni toenga), a hei reira ka whawhatia atu aua moni e te Poari.

6. Ka ahei te kai-tango hoko i nga wa katoa a i ia wa i ia wa, mehemea a taua a aua wa ranei e Tekiona 256. pai ana te Poari ki te whawha atu i te moni, ki te utu atu ki te Poari i te katoa i tetahi wahi ranei o te moni-hoko e tae ana hei utu i taua wa, ahakoa kaore ano i taka ona ra tika hei utunga; engari e kore tetahi utunga pera e tika hei whakawhiwhi mana ki te kai-tango hoko kia whakawhitiria atu te whenua ki a ia, e whakawatea ranei i a ia i nga kupu whakahau a Wahi XIV o te Ture Whenua Maori, 1909, mo te noho, mo nga whakapainga, me era atu mea, kia pau ra ano nga tau e rima o muri atu i te ra o tenei kanataraka.

7. I ia wa katoa i muri i te paunga o nga tau e rima i muri atu i te ra o tenei kirimene, ara i roto Tekiona 254. i te wa e mana ana tenei kirimene, ka whai mana te kai-tango hoko, engari mana ano e utu (te whakawhitinga), mehemea kua utua katoatia atu e ia te moni-hoko, me nga initaretu katoa tae noa ki taua ra i utua ai, kia whakawhitiria atu ki a ia te take *fee-simple* o taua whenua i runga i te aronga o tenei kirimene.

8. Ki te kore e matua riro atu te whakaae-a-tuhituhi a te Poari, e kore te kai-tango hoko e ahei Tekiona 252. i tetahi wa i mua atu i te whakawhitinga atu o te whenua, ki te hanga ki te whakaae ranei kia hangaia tetahi mahi mōumou i te whenua, ahakoa i te keringa i nga *minerals*, i runga ranei i tetahi atu huarahi ahakoa pehea, ki te mahi ranei ki te whakaae ranei kia mahia tetahi atu mahi e aro hei whakahoki iho i te wariu o te whenua.

9. I roto i nga tau e _____ o muri tonu atu i te ra i hainatia ai tenei kirimene me timata te kai- Tekiona 250. tango hoko; te tangata ranei e tika ana i taua wa kia riro atu i a ia pupuri ai taua whenua, te noho i runga i taua whenua, a me noho tuturu tonu ia ki runga ki taua whenua taea noatia te tutukitanga o tenei kirimene i runga i te whakawhitinga o te *fee-simple* o te whenua (ki a ia).

10. Me mahi e te kai-tango hoko ki runga ki taua whenua etahi tino whakapainga pumau te ahua Tekiona 251. i runga i te aronga o aua kupu i roto i te Ture Whenua, 1908, i tetahi whakatikatikanga ranei o taua Ture e mana ana i taua wa, a ko nga whakapainga hei mahinga peratanga mana ki runga ki taua whenua me tae i roto i te tau kotahi o muri tonu iho i te ra o tenei kirimene ki te tekau pauna i runga i ia rau pauna o katoa o nga moni-hoko kua huaina i runga ake nei, a i roto i nga tau e rima o muri iho i taua ra ki te rua tekau pauna i runga i ia rau pauna o aua moni-hoko, a i roto i nga tau e rima o muri iho i taua ra ki te toru tekau pauna i runga i ia rau pauna o aua moni-hoko.

11. Ko te kai-tango hoko, i nga wa katoa i ia wa i ia wa ano hoki, ina whakahaua kia pera e te Tekiona 251. Poari, me mahi a me hoatu ki te Poari i tetahi ki-pono-a-ture hei whakaatu i te wariu o nga whakapainga kua mahia e ia ki runga ki taua whenua.

12. Kua te kai-tango hoko e tuku, e mahi ranei i tetahi mahi e mea ana ki te tuku (haunga ia Tekiona 268. mehemea he tuku-a-mokete), i tona paanga ki te whenua, i tetahi wahi ranei o tona paanga, i te paanga ranei o tana kanataraka hoko, a kua hoki ia e rihi atu e tuku ranei ki tetahi atu pupuri ai te whenua tetahi wahi ranei o te whenua, e mahi ranei i tetahi mahi e mea ana ki te rihi atu ki te tuku atu ranei i te whenua ki tetahi atu pupuri ai (ina tupono ki tetahi o aua tu mahi), kia noho tuturu ra ano ia ki runga ki te whenua mo tetahi wa kaore i hoki iho i te kotahi tau te roa, a kua ano hoki ia e mahi pera a muri atu i taua tau ki te kore e matua riro atu i a ia te whakaae-a-tuhituhi a te Poari, haunga ia mehemea kua whakawhitinga te *fee-simple* o te whenua ki te kai-tango hoko i runga i te whakawhitinga o tenei kanataraka.

13. I roto i nga tau e , timata atu i te ra o tenei kirimene, me whakaara e te kai-tango hoko ki runga ki nga rohe o taua whenua tetahi taiepa totika tino kaha, ara ki runga ki era o aua rohe e takoto kore taiepa ana i naiane, a ko nga taiepa pera i whakaarahia e te kai-tango hoko ka kiia koia tera tetahi wahi o nga whakapainga hei mahi ma te kai-tango hoko i runga i te aronga o nga tikanga o tenei kirimene.

14. Kua te kai-tango hoko, i te wa o mua atu i te ra i whakaotia ai taua hoko i runga i te whakawhitinga o te *fee-simple* o taua whenua (ki te kai-tango hoko), e tono e aki ranei i te Poari kia utu i tetahi taha o te moni i pau i te whakaarahanga, whakahoutanga, whakaoranga ranei, i nga taiepa rohe-nga kua oti te whakaara i naiane a muri ake nei ranei whakaarahia ai hei taiepa wehe i taua whenua i nga whenua e piri ana ki tona taha a e whai paanga ana e whai take ana ranei te Poari ki reira. Engari ia kaore nga tikanga o tenei tekiona e tukua hei painga mo te kai-noho o te whenua e piri ana ki te whenua kua whakaaetia nei e tenei kanataraka kia hokona, haunga ia mehemea ko te Poari taua kai-noho, e whakakorea ai nga tika tera pea e whiwhi te kai-tango hoko hei aki mana ki taua kai-noho me i kore tenei kawenata.

15. I nga wa katoa i mua atu i te whakaotinga o tenei kirimene i runga i te whakawhitinga o te *fee-simple* o te whenua, me whakawatea e te kai-tango hoko taua whenua i nga taru kino, a kua e tukua e ia te *gorse*, te *furze* ranei kia tirara haere ki runga ki taua whenua ; a me tapahi tika e ia nga rakau e whakatupuria ana hei taiepa.

Tekiona 253.

16. Ki te hapa i te kai-tango hoko i tetahi wa mo nga marama e toru te utu atu i tetahi wahi o te moni hoko o te initaretu ranei kua taka te ra hei utunga mana i raro i tenei kirimene, ki te kore ranei ia e whakarite e whakatutuki ranei i nga kupu whakahau a Wahi XIV o te Ture Whenua Maori, 1909, i tetahi ranei o nga tikanga, kawenata, ritenga ranei o tenei kirimene, ka ahei te Poari ki te hoatu ki te kai-tango hoko, ki te tuku atu ranei ki a ia i roto i tetahi reta i rehitatia a i tuhia a waho o te kopaki ki tona ingoa me te ingoa o tona kainga mahi, nohoanga whakamutunga ranei e mohiotia ana, i tetahi kupu-a-tuhituhi hei whakaatu i te he i te hapanga ranei e whakahengia ana, a hei whakaatu hoki i te whakaaro a te Poari kia whakakorea tenei kirimene ; a ina pau te marama kotahi i muri iho i te hoatutanga i te tukunga atu ranei o taua kupu whakaatu, ka ahei te Poari i runga i te whakatau-a-motini, ahakoa kaore he whakaaturanga ketanga i tera (engari ka whai mana ano te Hupirimi Kooti ki te hoatu ora [mehemea ra ai e tika ana] ki te kai-tango hoko mo te whakakorenga mo te murunga ranei i te rihi) ki te whakakore i tenei kirimene, a ko nga moni hoko katoa me nga initaretu katoa i utua i mua atu e te kai-tango hoko ka tino puritia atu.

17. Kua whakaaetia kua panuitia i konei ko tenei kirimene he mea mahi i waenganui i nga hunga nana i raro i nga tikanga o tekiona 244 o te Ture Whenua Maori, 1909, a ko nga tikanga katoa o Wahi XIV o taua Ture, ara nga mea o aua tikanga e rite ana, me uru ki tenei kirimene, ahakoa i tuhituhia ki tenei kirimene kaore ranei, a i runga i nga aronga katoa me korero nga kupu o tenei kirimene ano kaore aua kupu e taupatu ana ki nga tikanga o taua Ture.

Hei tohu kua hainatia tenei kirimene i raro i te hiiri o taua Poari Whenua Maori o te Takiwa o , a i raro hoki i te ringa o taua [*Me tuhi ki konei te ingoa o te kai-tango hoko*], i te ra me te tau kua tuhia tuatahitia ra.

KUPU APITI.

[*Me tuhi ki konei te ingoa me nga rohe me te ahua o te whenua.*]

I whakapiria te hiiri o te Poari Whenua Maori o te Takiwa o ki tenei kirimene i tenei te
o nga ra o , 19 , i te aroaro o—

(L.S.)	Ingoa :	}	Perchitini o taua Poari.
	Kainga :		
	Mahi :		
	Ingoa :	}	He mema no taua Poari.
	Kainga :		
	Mahi :		

I hainatia e taua , hei kai-tango hoko, i te aroaro o—

Ingoa :	.
Kainga :	.
Mahi :	.

KUPU APITI TUAWHA.

PUKAPUKA RIHI I RARO I TE TURE WHENUA MAORI, 1909: WAHI XIV.

(Rekureihana Nama 38).

Ko te Poari Whenua Maori o te Takiwa o _____, kua whakakaporeihanatia nei i raro i nga tikanga o Wahi III o te Ture Whenua Maori, 1909, ka huaina i raro nei ko "te Poari," i te mea kua rehitatia ko ia te hunga nona i runga i te tikanga *fee-simple* (engari ka whai mana ki runga nga taumahatanga, nga riana, me nga paanga kua tuhia nei ki raro nei ki tua nei ranei) ki te whenua e whakaaturia nei e te Kupu Apiti ki tenei rihi, i runga i te whakahaerenga i nga mana kua whakawhiwhia ki te Poari e Wahi XIV o taua Ture, tenei ka rihi ki a _____, o _____ (a ko ia me ana kai-whakatutuki, me ona kai-whakahaere, me ona tukunga iho e mana ana i te ture, ka huaina i raro nei ko te "kai-tango rihi"), i taua whenua katoa, kia puritia e ia e taua _____ i runga i te rihi mo te wa e _____ nga tau timata atu i te _____ o nga ra o _____, kotahi mano e iwa rau _____, i runga i te moni reti e _____ i te tau, me te whai mana ki runga nga kawenata, nga tikanga, me nga here e whai ake nei:—

1. Ko te moni reti me matua utu i ia hawhe-tau, kia riterite tonu te rahi o nga moni o ia hawhe-tau, a me puta i te _____ o nga ra o _____ me te _____ o nga ra o _____ i ia tau, ko te utunga tuatahi o aua moni mo te hawhe-tau tuatahi o nga tau kua whakaritea nei kua oti te whakaputa, e whakaaetia nei te rironga o aua moni.

2. Me utu e te kai-tango rihi puta noa nga tau kua whakaritea nei nga moni reti i runga ano i nga ritenga kua whakaritea, a me utu hoki e ia i roto i aua tau, a nga ra ano e tika ana hei peratanga, nga reiti, nga taake, me nga tiaati (haunga te taake whenua) e tau ana kia utua mo taua whenua i roto i nga tau kua whakaritea nei.

3. Kua te kai-tango rihi e tuku, e rihi-raro, e hoatu ranei ki tetahi pupuri ai taua whenua tetahi Tekiona 268. wahi ranei o taua whenua, e mahi ranei i tetahi mahi e mea ana ki te tuku, ki te rihi-raro, ki te hoatu ranei ki tetahi pupuri ai taua whenua tetahi wahi ranei o taua whenua (haunga ia mehemea he tuku-amokete), kia noho tuturu ra ano ia ki runga ki taua whenua mo tetahi wa kaore i hoki iho i te kotahi tau te roa, a kua ano hoki ia e mahi pera a muri atu i taua tau ki te kore e matua riro atu i a ia te whakaae-a-tuhituhi a te Poari.

4. I roto i nga wa katoa e haere ana nga tau kua whakaritea nei, me ngaki, me mahi, me whakahaere e te kai-tango rihi i runga ano i nga huarahi e tika ana mo te mahi paamu, nga wahi katoa kua oti te parau o te whenua kua riihitia nei, a kua ia i roto i aua tau e moumou e tuku ranei i taua whenua i tetahi wahi ranei o taua whenua kia kireatia.

5. Me whakawatea e te kai-tango rihi te whenua kua riihitia nei i nga taru kino i nga wa katoa (e haere ana tenei rihi), a kua e tukua e ia te *gorse* te *furze* ranei kia tirara haere ki runga ki taua whenua, a me tapahi tika e ia nga rakau e whakatupuria ana hei taiepa.

6. Ma te kai-tango rihi i nga wa katoa e whakapai e mahi kia tu ora tonu e pai ai te noho e te tangata nga whare, nga taiepa me era atu tu mea kua oti te whakaara ki runga ki te whenua kua riihitia nei i mua atu i te timatanga o nga tau kua whakaritea nei (haunga ia ki te pau aua mea i te ahi), a hei te paunga hei te whakamutunga ranei i mua atu o nga tau kua whakaritea nei me whakahoki taua whenua, me nga taiepa katoa, me nga whare, me era atu mea i whakaarahia ki runga, e tu ora ana pera me te ahua kua kiia ake nei (haunga ia ki te pau aua mea i te ahi).

7. Kua te kai-tango rihi i nga wa katoa (o tenei rihi) e tono e aki ranei i te Poari kia utu i tetahi taha o te moni i pau i te whakaarahanga, whakahoutanga, whakaoranga ranei, i nga taiepa rohenga kua oti i naianei te whakaara a muri ake nei ranei whakaarahia ai hei taiepa wehe i te whenua kua riihitia nei i nga whenua e piri ana ki tona taha a e whai paanga ana e whai take ana ranei te Poari ki reira. Engari ia kaore nga tikanga o tenei tekiona e tukua hei painga mo te kai-noho o te whenua e piri ana ki te whenua kua riihitia nei, haunga ia mehemea ko te Poari taua kai-noho, e whakakorea ai nga tika tera pea e whiwhi te kai-tango rihi hei aki mana ki taua kai-noho me i kore tenei kawenata.

8. Kua whakawhiwhia te kai-tango rihi a te mutunga i runga i te paunga o nga tau kua whakaritea Tekiona 263. nei [a te mutunga ranei i runga i te paunga o nga tau o ia whakahoutanga o te rihi i raro i te kawenata mo te whakahou kua uru nei ki tenei rihi (ara ko te mea o enei i tupono)] ki te kapeneihana mo nga tino whakapainga tuturu e pumau ana te ahua (kua oti nei te whakatakoto e te Ture Whenua, 1908, e tetahi atu Ture ranei e whakatikatika ana e whakakapi ana ranei i taua Ture, a e mana ana i te wa i mahia ai aua whakapainga) i mahia ki runga ki te whenua i roto i te wa e haere tonu ana nga tau kua whakaritea nei (i mahia ranei i roto i nga tau i whakahoutia ai tenei rihi) a kaore ano i kore atu i te mutunga o tenei rihi o tetahi whakahoutanga ranei ona. [Ko tenei tekiona me nga tekiona e toru e whai ake nei i muri me whakarere mehemea kaore he mana kapeneihana e hoatu ana. Ko nga kupu kua whakanohia nei ki roto i nga brackets me whakakore atu mehemea kaore e hoatu anu he mana whakahou i te rihi.]

9. Ko aua moni kapeneheihana kaore e takoto hei nama hei utu ma te Poari ki te kai-tango rihi, engari ka takoto hei tiaati ki runga ki te whenua kua riihitia nei raua ko nga moni e hua ake ana i taua whenua ki te Poari ina pau nga tau kua whakaritea nei (nga tau ranei i whakahoutia ai tenei rihi), a ko ia tiaati pera ka ahei te whakatutuki i runga i nga tikanga o tekiona 263 o te Ture Whenua Maori, 1909.

10. Hei tikanga e whakataua ai te rahi o nga moni kapeneheihana e tika ana kia whakawhiwhia ki te kai-tango rihi, ko aua whakapainga kua kiia ake ra ina pau nga tau kua whakaritea nei (nga tau ranei i whakahoutia ai tenei rihi) me tuku ma nga kai-wariu tokorua e wariu, kia kotahi ma te Poari e whakaingoa kia kotahi ma te kai-tango rihi, a ki te kore e tau he wariutanga i a raua me tuku ma tetahi takawaenga e whakatau (ko taua tangata) me whakatu e raua i mua o to raua timatanga ki te whiriwhiri i nga mea i tukua atu ki a raua. Ka whai mana aua kai-wariu me to raua takawaenga ranei ki te whakatau i nga take katoa e ara ake ana i te wa e mahi ana ratou i ta ratou wariutanga, a ko nga tino take hei pera ma ratou ko nga tino whakapainga e tika ana kia wariutia i runga i te tino aronga me te tikanga o tenei rihi. Ko ia tukunga pera ki nga kai-wariu ka kiia he tukunga tera ki te apitireihana i raro i nga tikanga o te Ture Apitireihana, 1908.

11. Ki te mahia ki te mea ranei te kai-tango rihi kia mahia e ia, a ona wa, ki runga ki te whenua kua riihitia nei etahi o aua tu whakapainga kua kiia ake nei, ka whai mana ia ina tonoa atu e ia ki te Poari kia tuhituhia te ahua o aua whakapainga, me te ahua me te takoto o te whenua i mua atu i te mahinga o aua whakapainga, ara me tuhituhi e te Poari i runga i nga tikanga kua whakatakotoria i taua wa e nga rekureihana i mahia e te Kawana i roto i tona Kaunihera i runga i te whakahaerenga o te Ture Whenua Maori, 1909, a ko ia tuhituhinga pera me tino tiaki tuturu e te Poari i runga i nga tikanga o taua Ture.

12. Ka ahei te Poari, i nga wa katoa i ia wa ranei i te wa e haere ana nga tau kua whakaritea nei, ki te haere ki runga ki te whenua kua riihitia nei ki tetahi wahi ranei o taua whenua, ara ana kai-whakahaere, apiha, pononga ranei, tetahi ranei o nga mema o te Poari, ki te tiroiro i te ahua o taua whenua.

13. Tenei kua kapea kua rahuitia katoatia e te Poari kia kaua e uru ki tenei rihi nga waro, nga kohatu, nga uku, nga kapia, nga hinu whenua, me era atu *metals, minerals* ranei ahakoa he aha, e takoto nei i runga i raro ranei i te mata o te whenua kua riihitia nei, engari ka tino whai mana a ka ahei noa atu hoki taua Poari, ana kai-whakahaere, ana pononga, ana tangata ranei i whakamana ai, i raibana ai ranei, ki te haere ki runga ki taua whenua ki te kimi, ki te mahi, ki te tango ake, a ki te hari atu i aua *metals*, i aua *minerals*, me era atu mea katoa kua rahuitia nei, a hei tikanga kia taea ai te pera (ka whai mana ratou) ki te hanga rori, ki te whakaara whare, ki te kari rua (*shafts*), a ki te mahi i era atu mahi katoa e tika ana mo taua mahi; engari me utu kapeneheihana te Poari ki te kai-tango rihi mo nga ruihitanga me nga mate katoa i pa ki te kai-tango rihi i runga i te whakahaerenga o aua mana. Ko te rahi o taua (moni) kapeneheihana, ki te kore e taea te whakatau (e nga taha e rua), me tuku ma nga kai-apitireihana tokorua ma to raua takawaenga ranei e whakatau i runga i nga tikanga o te Ture Apitireihana, 1908, a ko tenei rihi i runga i tenei tikanga ka kiia he tukunga ki te apitireihana i raro i nga tikanga o taua Ture.

14. Mehemea kaore e utua te moui reti kua whakaritea nei e tenei rihi a pau noa nga ra e rua tekau ma tahi kua whakaritea nei hei utunga mo aua moni, ahakoa kua tonoa atu i runga i te ture kaore ranei, ki te mahia ranei e te kai-tango rihi tetahi mahi e takahia ai e kore ai ranei e rite nga kawenata me nga tikanga o tenei rihi, hei reira ka ahei te Poari ki te hoki atu ki runga ki te whenua kua riihitia nei, ka tango atu ki a ia, a ka pera ano tona paanga ki reira ki tona ahua o mua atu (i te riihitanga nei); engari kaore taua hokinga atu (ki runga ki taua whenua) e ahei hei whakahaere i te mana o te Poari ki te tono kia whakaaeangia nga moni reti e tika ana kia utua i taua wa, e ahei ranei hei whakahaere i tona mana tono whakawa, muru taonga ranei mo tetahi take i ara ake i raro i tenei rihi i te ture ranei i mua atu i tona hokinga atu ki runga ki te whenua (kua riihitia nei).

Tekiona 262.

15. Ki te tono-a-tuhituhi te kai-tango rihi, engari kaua (taua tono) e tuhia i mua mai o te kotahi tau i muri atu ranei i te toru marama e mutu ai nga tau o te rihi kua whakaritea nei, ara mehemea a te wa e tukua ai taua tono kaore i te wahia i te takahia ranei e te kai-tango rihi tetahi, etahi ranei, o nga kawenata e mau nei i roto i tenei rihi, hei reira, engari ma te kai-tango rihi e utu te mahinga, me rihi atu ano ki a ia e te Poari te whenua kua riihitia nei mo etahi atu tau e timata atu i te ra i mutu ai nga tau o te rihi (tuatahi) nei, ko te moni reti kia a me uru ki roto nga kawenata me nga ritenga e mau nei i roto i tenei rihi, haunga ja tenei kawenata whakahou i roto i te rihi nei me whakarere tenei, a ina hainatia (e te Poari) taua rihi hou me haina hoki e te kai-tango rihi tetahi kape o taua rihi. [*Me patu tenei tekiona mehemea kaore e hoatu he mana whakahou i te rihi.*]

16. Kua whakaaetia kua panuitia i konei ko tenei rihi he mea mahi i waenganui i nga hunga nana i raro i nga tikanga o tekiona 257 o te Ture Whenua Maori, 1909, a ko nga tikanga katoa o Wahi XIV o taua Ture, ara nga mea o aua tikanga e rite ana, me uru ki tenei rihi, ahakoa i tuhituhia ki roto ki tenei rihi kaore ranei, a i runga i nga aronga katoa me korero nga kupu o tenei rihi ano kaore e taupatu-patu ana aua kupu ki nga tikanga o taua Ture.

17. Kaua nga kawenata me nga mana e whakahaua nei kia uru ki nga rihi e tekiona 98 e teki-
ona 99 ranei o te Ture Whakawhiti Whenua, 1908, e uru ki roto ki tenei rihi.

Ko ahau, ko _____, o _____, tenei ka whakaae kia riro i a au tenei rihi o taua whenua, kia
puritia e au i runga i te ritenga tenata, i raro ano i nga whakaritenga, i nga here, me nga kawenata
kua tuhia nei ki runga ake nei.

I tuhia i tenei te [*Me tuhi ki konei ko te ra i hainatia ai e te Poari*] o nga ra o _____, kotahi mano Tekiona 266.
e iwa rau _____.

KUPU APITI.

[*Me tuhi ki konei te ingoa me nga rohe me te ahua o te Whenua.*]

I whakapiria te hiiri o te Poari Whenua Maori o te Takiwa o _____ ki tenei rihi, i tenei te-
o nga ra o _____, kotahi mano e iwa rau _____, i te aroaro o—

(I.S.)	Ingoa :	}	Perehitini o taua Poari.
	Kainga :		
	Mahi :		
	Ingoa :	}	He mema no taua Poari.
	Kainga :		
	Mahi :		

I hainatia e taua _____, hei kai-tango rihi, i te aroaro o—
Ingoa :
Kainga :
Mahi :

J. F. ANDREWS,
Karakā o te Kaunihera Whiriwhiri